

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ἀπολογία
Σωκράτους

PLATONAS

Sokrato
apologija

Iš graikų kalbos vertė ir vertėjo žodį
parašė *Naglis Kardelis*

Komentarą parašė, planą, bibliografiją ir rodykles
sudarė *Vytautas Ališauskas*

aidai · 2009

Sokrato apologijos planas

Šis planas pritaikytas lietuviškam vertimui, todėl graikiško teksto eilutės (išskyrus 38b) nenurodomos. Komentatoriai (Brissonas, Heitschas, de Stryckeris) pateikia gan skirtingus Apologijos planus, tačiau veikiau skiriasi teksto padalų smulkumas ir pavadinimai, o ne bendra sandara.

Pirmoji kalba: Sokratas paneigia kaltinimus

- I. Įžanga (*prooimion*, 17a–18a).
- II. Reikalo pristatymas (*prothesis*, 18a–19a).
- III. Kaltinimų paneigimas (*lysis*, 19a–28b).
 - A. Senieji kaltintojai (19a–24b).
 1. Negatyvioji dalis. Kas Sokratas nėra (19a–24b):
 - a. jis nėra gamtos tyrinėtojas (19a–d),
 - b. jis nėra sofistai (19d–20c).
 2. Pozityvioji dalis (*diēgēsis*) Kas Sokratas yra iš tiesų, kaltinimų priežastis (20c–24b):
 - a. orakulo ištarmė (20c–21a):
 - i. Sokrato „išmintis“ (20c–20e),
 - ii. orakulo iššūkis (20e–21a);

- b. ištarmės prasmės paieška (21b–22c):
 - i. įžanga (21b),
 - ii. politikų tyrimas (21b–e),
 - iii. poetų tyrimas (21e–22c),
 - iv. amatininkų tyrimas (22c–e);
- c. tyrimo rezultatai (22e–23c):
 - i. tyrimas sukėlė pasipiktinimą (22e–23a),
 - ii. Sokratas suprato, kad dievas jį paskyrė pavyzdžiu (23a–c),
 - iii. jaunimas ėmė mėgdžioti Sokratą (23c–24b).

B. Naujieji kaltintojai, Meleto apklausa (24b–28a).

1. Įžanga: skaitomas rašytinis kaltinimo raštas (24b–c).
2. Meleto apklausa: kaltinimai jaunimo gadinimu (24c–26a):
 - a. nejaugi Sokratas pavojingas, gadindamas jaunimą tik vienas? (24c–25c),
 - b. nejaugi Sokratas gadina jaunimą tyčia, taip kenkdamas sau? (25c5–26a).
3. Meleto apklausa: kaltinimai bedievybe (26a–27e).
4. Išvada (27e–28a).

C. Bendroji išvada: kaltinimai nepagrįsti (28a–b).

IV. Nukrypimas (*parekbasis*, 28b–34b).

- A. Pirmas priekaištas: Sokrato gyvensena – pavojinga (28b–31c).
 1. Svarstymai to, kas „dera“ (*kalon*) požiūriu (28b–30c):

- a. bendrasis principas – pareiga svarbiau už mirties baimę (28b–d),
 - b. pritaikymas Sokratui: mirties pavojuje jis neatsižada pareigos (28d–29b).
2. Svarstymai to, kas „naudinga“ (*ōphelimon*), požiūriu (29c–31c):

- a. išteisintas Sokratas darytų tą patį, juk svarbiausia – rūpintis siela (29c–30c),
- b. Sokrato žūtis būtų nuostolis pirmiausia Atėnams (30c–31c).

B. Antras priekaištas: kodėl Sokratas vengia politikos? (31c–34b).

1. Sokratą sustabdė dieviškasis ženklas (31c–d).
 2. Neįmanoma dalyvauti Atėnų politikoje ir likti doram (31d–32e).
 3. Dėl to Sokratas tenkinasi privačiomis diskusijomis (32e–33b).
 4. Jo įtaka jaunimui – teigiama (33b–34b).
- V. Epilogas (*epilogos*, 34b–35d).
1. Atsisakoma maldauti teismą gailestingumo (34b–35b).
 2. Primenama teisėjų pareiga (35b–35d).

Antroji kalba: Sokratas siūlo sau bausmę (*antitimēsis*)

- I. Įžanga: Iš esmės Sokratas bylą laimėjo (35a–36b).
- II. Alternatyvios bausmės variantai (36b–38b).
 1. Sokratas nusipelnė maitinimo Pritanėje (36b–37a).

2. Įkalinimas ir tremtis – nepriimtini (37b–38a).
3. Piniginė bausmė (38b):
 - a. siūloma Sokrato (38b1–6),
 - b. siūloma Platono ir draugų (38b7–10).

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ SOKRATO APOLOGIJA

Trečioji kalba: po nuosprendžio

- I. Teisėjams, balsavusiems už mirties bausmę (38c–39d).
 1. Įžanga: teisėjų laukia gėda (38c).
 2. Sokrato ir neteisingų teisėjų palyginimas (38d–39b).
 3. Priešmirtinė pranašystė (39e).
- II. Teisėjams, balsavusiems už išteisinimą (39e–42a).
 - A. Įžanga (39e).
 - B. Mirtis nėra blogis (40a–41d).
 1. Daimonas nestabdė Sokrato teisme (40a–b).
 2. Mirties nereikia bijoti, nes ji (40c–41d):
 - a. arba panaši į gilų miegą (40c–e),
 - b. arba yra gyvenimas su išminčiais ir herojais (40e–41d).
 - C. Epilogas: tikėjimas savo misija ir dievu (41e–42a).
 1. Sokrato vaikus dera auklėti taip, kaip jis auklėjo piliečius (41e).
 2. Tikrąją Sokrato dalią žino vien dievas (42a).

Ἀπολογία Σωκράτους

a Ὅτι μὲν ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πεπόνθατε ὑπὸ τῶν
ἐμῶν κατηγορῶν, οὐκ οἶδα· ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς ὑπ'
αὐτῶν ὀλίγου ἔμαυτοῦ ἐπελαθόμην, οὕτω πιθανῶς ἔλεγον.
καίτοι ἀληθές γε ὡς ἔπος εἰπεῖν οὐδὲν εἰρήκασιν. μάλιστα
s δὲ αὐτῶν ἐν ἐθαύμασα τῶν πολλῶν ὧν ἐψεύσαντο, τοῦτο ἐν
ᾧ ἔλεγον ὡς χρῆν ὑμᾶς εὐλαβεῖσθαι μὴ ὑπ' ἐμοῦ ἐξα-
b πατηθῆτε ὡς δεινοῦ ὄντος λέγειν. τὸ γὰρ μὴ αἰσχυρῆναι
ὅτι αὐτίκα ὑπ' ἐμοῦ ἐξελεγχθήσονται ἔργῳ, ἐπειδὴν μηδ'
ὅπωςτιοῦν φαίνωμαι δεινὸς λέγειν, τοῦτό μοι ἔδοξεν
αὐτῶν ἀναισχυρτότατον εἶναι, εἰ μὴ ἄρα δεινὸν καλοῦσιν
s οὔτοι λέγειν τὸν τάληθῆ λέγοντα· εἰ μὲν γὰρ τοῦτο λέγου-
σιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγε οὐ κατὰ τούτους εἶναι ῥήτωρ.
οὔτοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, ἢ τι ἢ οὐδὲν ἀληθὲς
εἰρήκασιν, ὑμεῖς δέ μου ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν –
οὐ μέντοι μὰ Δία, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κεκαλλιεπημένους
c γε λόγους, ὥσπερ οἱ τούτων, ῥήμασί τε καὶ ὀνόμασιν οὐδὲ

Sokrato apologija

Kaip jus, vyrai atėniečiai, paveikė mano kaltintojai – ne- a
žinau, o aš per juos vos neužsimiršau – taip įtikinamai
kalbėjo. Vis dėlto nieko teisinga, atvirai kalbant, jie nėra
pasakę. Iš daugelio dalykų, kuriuos jie primelavo, labiau-
siai nusistebėjau vienu – tuo, kur kalbėjo, jog reikia jums
sergėtis, kad nebūtumėte manęs apmulkinti, mat aš esąs
baisiai gabus kalbėti. Jų nesigėdijimas, jog tuojau pat b
bus mano pagauti vietoje meluoja, vos tik pasirodysiu
visiškai nesąs baisiai gabus kalbėti, – tai man pasirodė
begėdiškiausia iš jų pusės, nebent iš tiesų baisiai gabiu
kalbėti jie vadina sakantį tiesą; tad jeigu jie būtent tai
sako, ir aš jiems pritarčiau, kad esu retorius, tik ne jų
pavyzdžio. Taigi jie, kaip aš ir sakau, nėra ištare nė trupu-
tėlio tiesos; o jūs iš manęs išgirsite visą tiesą, bet, prisiekiu
Dzeusu, vyrai atėniečiai, ne išdailintas kalbas, kaip anų,
ir ne išpuoštas posakiais bei žodžiais – išgirsite tai, kas c

κεκοσμημένους, ἀλλ' ἀκούσεσθε εἰκῆ λεγόμενα τοῖς ἐπι-
τυχοῦσιν ὀνόμασιν – πιστεύω γὰρ δίκαια εἶναι ἃ λέγω –
καὶ μηδεὶς ὑμῶν προσδοκησάτω ἄλλως· οὐδὲ γὰρ ἂν
5 δῆπου πρέποι, ὦ ἄνδρες, τῆδε τῆ ἡλικία ὥσπερ μειρακίῳ
πλάττοντι λόγους εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι. καὶ μέντοι καὶ πάνυ, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ὑμῶν δέομαι καὶ παρίεμαι· ἐὰν
διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἀκούητέ μου ἀπολογουμένου δι'
ὧνπερ εἴωθα λέγειν καὶ ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν, ἵνα
10 ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόασι, καὶ ἄλλοι, μήτε θαυμάζωιν μήτε
d θορυβεῖν τούτου ἔνεκα. ἔχει γὰρ οὕτωςί. νῦν ἐγὼ πρῶτον
ἐπὶ δικαστήριον ἀναβέβηκα, ἔτη γεγωνῶς ἑβδομήκοντα·
ἀτεχνῶς οὖν ξένως ἔχω τῆς ἐνθάδε λέξεως. ὥσπερ οὖν ἂν,
εἰ τῷ ὄντι ξένος ἐτύγχανον ὧν, συνεγιγνώσκετε δῆπου ἂν
5 μοι εἰ ἐν ἐκείνῃ τῇ φωνῇ τε καὶ τῷ τρόπῳ ἔλεγον ἐν οἷσπερ
18 ἐτεθράμμην, καὶ δὴ καὶ νῦν τοῦτο ὑμῶν δέομαι δίκαιον, ὥς
γέ μοι δοκῶ, τὸν μὲν τρόπον τῆς λέξεως εἶναι – ἴσως μὲν
γὰρ χείρων, ἴσως δὲ βελτίων ἂν εἶη – αὐτὸ δὲ τοῦτο
σκοπεῖν καὶ τούτῳ τὸν νοῦν προσέχειν, εἰ δίκαια λέγω ἢ
5 μὴ· δικαστοῦ μὲν γὰρ αὕτη ἀρετὴ, ῥήτορος δὲ τάληθῆ
λέγειν.

Πρῶτον μὲν οὖν δίκαιός εἰμι ἀπολογήσασθαι, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, πρὸς τὰ πρῶτά μου ψευδῆ κατηγορημένα καὶ
τοὺς πρῶτους κατηγοροῦς, ἔπειτα δὲ πρὸς τὰ ὕστερον καὶ

kaip papuolama sakoma čia pat pasitaikiusiais žodžiais:
juk tikiu, kad teisinga yra tai, ką sakau, ir niekas iš jūsų
tenelaukia iš manęs nieko kito. Be to, man nederėtų, vyrai,
tokiame amžiuje prieš jus stoti kaip lipdančiam kalbas
jaunuolėliui. Taigi, vyrai atėniečiai, štai ko iš jūsų pra-
šyte prašau ir maldauju: jeigu išgirstumėte mane ginantis
tais pačiais žodžiais, kokiais esu įpratęs kalbėti ir ago-
roje prie pinigų keitimo stalų, kur daugelis iš jūsų esate
manęs klausęsi, ir kitur, nesistebėkite ir nekelkite dėl
to triukšmo. Juk štai kaip yra: dabar aš pirmą kartą esu d
stojęs prieš teisumą, sulaukęs septyniasdešimt metų, todėl
meistriška čionykštė kalbėsena man yra svetima. Taigi
kaip tuo atveju, jeigu iš tiesų būčiau svetimšalis, jūs tikrai
atleistumėte man, kalbančiam anąja kalba ir tuo būdu,
kaip buvau išauklėtas, taip dabar šito iš jūsų, manding, 18
teisingai prašau: leisti man kalbėti savuoju būdu – ne-
svarbu, ar jis būtų blogesnis, ar geresnis – ir žiūrėti bei
dėmesį kreipti tik į tai, ar aš kalbu, kas teisu, ar ne. Juk
būtent tokia yra ir teisėjo pareiga, tuo tarpu retoribus –
sakyti tiesą.

Taigi teisinga, vyrai atėniečiai, jei pirma pasiteisin-
siu dėl pirmesniųjų man mestų melagingų kaltinimų ir
prieš pirmesniuosis kaltintojus, o po to – dėl vėlesniųjų

b τούς ὑτέρους. ἐμοῦ γὰρ πολλοὶ κατήγοροι γεγονάσι πρὸς
ὑμᾶς καὶ πάλαι πολλὰ ἤδη ἔτη καὶ οὐδὲν ἀληθὲς λέγοντες,
οὓς ἐγὼ μᾶλλον φοβοῦμαι ἢ τοὺς ἀμφὶ Ἄντων, καίπερ
οὐκ ἄντας καὶ τούτους δεινούς· ἀλλ' ἐκεῖνοι δεινότεροι, ὧ
5 ἄνδρες, οἱ ὑμῶν τοὺς πολλοὺς ἐκ παιδῶν παραλαμβάνοντες
ἔπειθόν τε καὶ κατηγοροῦν ἐμοῦ μᾶλλον οὐδὲν
ἀληθές, ὡς ἔστιν τις Σωκράτης σοφὸς ἀνὴρ, τὰ τε μετέωρα
φροντιστῆς καὶ τὰ ὑπὸ γῆς ἅπαντα ἀνεζητηκῶς καὶ τὸν
c ἤττω λόγον κρείττω ποιῶν. οὗτοι, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
<οἱ> ταύτην τὴν φήμην κατασκεδάσαντες, οἱ δεινοὶ εἰσὶν
μου κατήγοροι· οἱ γὰρ ἀκούοντες ἠγοῦνται τοὺς ταῦτα
ζητοῦντας οὐδὲ θεοὺς νομίζειν. ἔπειτὰ εἰσὶν οὗτοι οἱ κατή-
5 γοροι πολλοὶ καὶ πολὺν χρόνον ἤδη κατηγορηκότες, ἔτι δὲ
καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ λέγοντες πρὸς ὑμᾶς ἐν ἧ ἂν μάλιστα
ἐπιστεύσατε, παῖδες ὄντες ἔνιοι ὑμῶν καὶ μειράκια,
ἀτεχνῶς ἐρήμην κατηγοροῦντες ἀπολογουμένους οὐδενός.
ὁ δὲ πάντων ἀλογώτατος, ὅτι οὐδὲ τὰ ὀνόματα οἷόν τε
d αὐτῶν εἰδέναι καὶ εἰπεῖν, πλὴν εἴ τις κωμωδοποιὸς τυγχά-
ναι ὦν. ὅσοι δὲ φθόνῳ καὶ διαβολῇ χρώμενοι ὑμᾶς ἀνέπει-
θον, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ πεπεισμένοι ἄλλους πείθοντες, οὗτοι
πάντες ἀπορώτατοί εἰσιν· οὐδὲ γὰρ ἀναβιβάσασθαι οἷόν τ'
5 ἔστιν αὐτῶν ἐνταυθοῖ οὐδ' ἐλέγχει οὐδένα, ἀλλ' ἀνάγκη
ἀτεχνῶς ὡσπερ σκιαμαχεῖν ἀπολογούμενόν τε καὶ ἐλέγ-

kaltinimų ir prieš vėlesnius kaltintojus. Juk daug yra b
radęsi mano kaltintojų, šmeižiančių mane jums seniai, jau
daugel metų, nors nieko teisinga nepasakančių. Jų aš bi-
jau labiau nei Anito pakalikų, nors ir tie yra baisiai gabūs.
Vis dėlto, o vyrai, baisingai gabesni anie, kurie daugelį
iš jūsų nuo vaikystės pasičiupę įtikinėjo ir visai nepagrįs-
tai mane kaltino, sakydami, jog esąs kažin koks Sokratas,
išmintingas vyras, to, kas aukštybėse, mąstytojas ir visa ko,
kas po žeme, tyrėjas, taip pat silpnėję kalbą paverčiantis
stipresne. Tie, kurie paskleidė šią paskalą, o vyrai atenie- c
čiai, ir yra baisiai gabūs mano kaltintojai, nes jų besiklau-
santieji mano, jog tuos dalykus tyrinėjantys netgi dievų
nepripažįsta. Reikia pridurti, kad šių kaltintojų yra daug
ir jie jau ilgą laiką yra mane kaltinę; be to, jie kalbėjo jums
dar tame amžiuje, kai buvote patikliausi, kai kurie iš jūsų
buvote vaikai ir jaunuoliai. Jie kaltino nemeistriškai, už
akių, niekam nesiginant. O visų kvailiausia tai, kad neį-
manoma sužinoti ir pasakyti netgi jų vardų, nebent kuris d
nors pasitaikytų besąs komedijų kūrėjas. Visi, kiek tik jų
iš pavydo piktai šmeiždami jus įtikinėjo, taip pat ir tie,
kurie, patys būdami įtikinti, įtikinėjo kitus, – šie visi yra
neprieinamiausi: mat neįmanoma nė vieno nei atvesti čio-
nai, nei juos iškvosti, tačiau besiginant būtina tarsi kovoti

χειν μηδενὸς ἀποκρινομένου. ἀξιῶσατε οὖν καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, διττοὺς μου τοὺς κατηγοροὺς γεγονέναι, ἐτέρους μὲν τοὺς ἄρτι κατηγορήσαντας, ἐτέρους δὲ τοὺς πάλαι οὖς ἐγὼ λέγω, καὶ οἰήθητε δεῖν πρὸς ἐκείνους πρῶτόν με ἀπολογήσασθαι· καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐκείνων πρότερον ἠκούσατε κατηγορούντων καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τῶνδε τῶν ὕστερον.

5 Ἐἶεν· ἀπολογητέον δὴ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἐπι-
19 χειρητέον ὑμῶν ἐξελέσθαι τὴν διαβολὴν ἣν ὑμεῖς ἐν πολλῶ χρόνῳ ἔσχετε ταύτην ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ. βουλοίμην μὲν οὖν ἂν τοῦτο οὕτως γενέσθαι, εἴ τι ἄμεινον καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοί, καὶ πλέον τί με ποιῆσαι ἀπολογούμενον· οἶμαι δὲ 5 αὐτὸ χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λαιθάνει οἶόν ἐστιν, ὅμως τοῦτο μὲν ἴτω ὅπη τῷ θεῷ φίλον, τῷ δὲ νόμῳ πειστέον καὶ ἀπολογητέον.

Ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστὶν ἐξ ἧς ἡ ἐμὴ διαβολὴ γέγονεν, ἧ δὴ καὶ πιστεύων Μέλιτος με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην. εἶεν· τί δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες; ὥσπερ οὖν κατηγορῶν τὴν ἀνθρωμο- 5 σίαν δεῖ ἀναγνῶναι αὐτῶν· “Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται ζητῶν τὰ τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐράνια καὶ τὸν 10 ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν καὶ ἄλλους ταῦτὰ ταῦτα διδάσκων.” τοιαύτη τίς ἐστὶν ταῦτα γὰρ ἑωρᾶτε καὶ αὐτοὶ

su šešėliais ir kvosti niekam neatsakinėjant. Tad sutiksėte ir jūs, kad mano kaltintojų, kaip aš teigiu, atsirado dve- 10 jopų: vieni iš jų yra mane apkaltinę neseniai, o kiti seniai, apie kuriuos aš ir kalbu, ir pripažinkite, kad man reikia 15 pirma apsiginti būtent nuo šių. Juk ir jūs anų anksčiau ir daug labiau mane kaltinančių klausėtės nei tų, kurie ėmė kaltinti vėliau.

Tebūnie. Reikia gintis, vyrai atėniečiai, ir pabandyti išrauti iš jūsų šmeižtą, kuri per ilgą laiką sukaupę nešioja- 19 tės – tokį didelį išrauti per tokį trumpą laiką. Aš norėčiau, kad būtent taip ir įvyktų, jei tai geriau ir jums, ir man, ir kad man nors kiek labiau pavyktų apsiginti. Bet manau, jog tai sunku, ir man nėra jokia paslaptis, koks nelengvas šis sumanymas. Vis dėlto ši byla teinie ten, kur miela dievui, o įstatymui reikia paklusti ir gintis.

Tad vėl nuo pat pradžios išnagrinėkime, koks yra tas kalti- 20 nimas, iš kurio yra kilęs mano šmeižimas – juo mat patikėjęs Meletas ir parašė prieš mane šį kaltinamąjį raštą. Tebūnie. Ką būtent sakydami šmeižė šmeižikai? Taigi reikia perskai- 25 tyti jų – tartum tikrų kaltintojų – priesaika paliudytą ieškinį: „Sokratas nusikalsta ir niekus veikia, tyrinėdamas ir tai, kas po žeme, ir dangiškus dalykus, silpnėnę kalbą darydamas stip- 30 resne ir kitus to pat mokydamas.“ Maždaug toks yra kaltinimas;

ἐν τῇ Ἀριστοφάνους κωμῳδίᾳ, Σωκράτη τινὰ ἐκεῖ περι-
φερόμενον, φάσκοντά τε ἀεροβατεῖν καὶ ἄλλην πολλὴν
5 φλυαρίαν φλυαροῦντα, ὧν ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε
σικκρὸν περὶ ἐπαῖω. καὶ οὐχ ὡς ἀτιμάζων λέγω τὴν
τοιαύτην ἐπιστήμην, εἴ τις περὶ τῶν τοιούτων σοφός
ἐστίν – μὴ πως ἐγὼ ὑπὸ Μελήτρου τοσαύτας δίκας
φεύγομι – ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
d οὐδὲν μέτεστιν. μάρτυρας δὲ αὐτοὺς ὑμῶν τοὺς πολλοὺς
παρέχομαι, καὶ ἀξιῶ ὑμᾶς ἀλλήλους διδάσκειν τε καὶ
φράζειν, ὅσοι ἐμοῦ πώποτε ἀκηκόατε διαλεγομένου –
πολλοὶ δὲ ὑμῶν οἱ τοιοῦτοὶ εἰσιν – φράζετε οὖν ἀλλήλοις εἰ
5 πώποτε ἢ σικκρὸν ἢ μέγα ἤκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν
τοιούτων διαλεγομένου, καὶ ἐκ τούτου γνώσεσθε ὅτι
τοιαῦτ' ἐστὶ καὶ τᾶλλα περὶ ἐμοῦ ἢ οἱ πολλοὶ λέγουσιν.

Ἄλλὰ γὰρ οὔτε τούτων οὐδὲν ἐστίν, οὐδέ γ' εἴ τις
ἀκηκόατε ὡς ἐγὼ παιδεύειν ἐπιχειρῶ ἀνθρώπους καὶ
e χρήματα πράττομαι, οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. ἐπεὶ καὶ τοῦτό γέ
μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι, εἴ τις οἷός τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώ-
πους ὡσπερ Γοργίας τε ὁ Λεοντίνος καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος
καὶ Ἰππίας ὁ Ἡλείος. τούτων γὰρ ἕκαστος, ὦ ἄνδρες, οἷός
5 τ' ἐστὶν ἰὼν εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων τοὺς νέους, οἷς ἕξεστι
τῶν ἑαυτῶν πολιτῶν προῖκα συνεῖναι ἢ ἂν βούλωνται,
20 τούτους πείθουσι τὰς ἐκείνων συνουσίας ἀπολιπόντας

juk tai esate matę ir patys Aristofano komedijoje – kažin kokį
Sokratą, ten aplinkui nešiojamą, sakantį, kad jis žengias oru,
ir krečiantį daugybę kitų kvailysčių, apie kurias aš nieko –
nei daug, nei mažai – nenutuokiu. Ir tai sakau ne tarytum
negerbiąs šitokio pažinimo, jei tik kas nors yra panašių dalykų
išminčius, kad netektų gintis dar ir nuo tokių Meleto mestų
kaltinimų, tačiau dėl to, kad aš nė su vienu iš tų dalykų niekaip
nesusijęs. Kaip liudytojus pasitelkiu daugelį iš jūsų pačių ir
d prašau, kad vieni kitiems išaiškintumėte ir pasakytumėte, visi,
kiek tik yra kadaise klausiusių manęs besikalbančio – o tokie
juk daugelis iš jūsų, – taigi vieni kitiems pasakykite, ar kada nors
kuris iš jūsų girdėjo mane, nesvarbu, mažai ar daug, kalbantį
apie panašius dalykus, ir iš to sužinosite, jog ne daugiau verta
ir visa kita, ką apie mane dauguma šneka.

Bet visa tai yra visiškai niekai, kaip ir tai, jei iš ko nors
esate išgirdę, kad aš neva imuosi lavinti žmones ir taip kalu
pinigus – tai taip pat nėra tiesa. Nors ir tai man atrodo gražu,
e jei kas nors esąs pajėgus lavinti žmones taip, kaip leontietis
Gorgijas, kejtietis Prodikas ar elidietis Hipijas. Mat kiekvie-
nas iš jų, o vyrai, pajėgia eidamas į kiekvieną miestą įtikinti
jaunuolius, galinčius dykai bendrauti su tais iš savųjų piliečių,
su kuriais tik panorėtų, kad šie jaunuoliai, palikę savo pi-
liečių bendriją, susieitų su jais, o užmokėję jiems pinigus
20

σφίσιον συνεῖναι χρήματα διδόντας καὶ χάριν προσειδέναι.
 ἐπεὶ καὶ ἄλλος ἀνὴρ ἐστὶ Πάριος ἐνθάδε σοφὸς ὃν ἐγὼ
 ἠσθόμην ἐπιδημοῦντα· ἔτυχον γὰρ προσελθὼν ἀνδρὶ ὅς
 5 τετέλεκε χρήματα σοφισταῖς πλείω ἢ σύμπαντες οἱ ἄλλοι,
 Καλλία τῷ Ἴππονίκου· τοῦτον οὖν ἀνηρόμην – ἐστὸν γὰρ
 αὐτῷ δύο ὑεῖ – “ὦ Καλλία,” ἦν δ’ ἐγώ, “εἰ μὲν σου τῶ ὑεῖ
 πῶλῳ ἢ μόσχῳ ἐγενέσθην, εἶχομεν ἂν αὐτοῖν ἐπιστάτην
 λαβεῖν καὶ μισθώσασθαι ὅς ἔμελλεν αὐτῶ καλῶ τε
 b κάγαθῶ ποιήσῃ τὴν προσήκουσαν ἀρετὴν” ἦν δ’ ἂν οὗτος
 ἢ τῶν ἵππικῶν τις ἢ τῶν γεωργικῶν· νῦν δ’ ἐπειδὴ
 ἀνθρώπῳ ἐστὸν, τίνα αὐτοῖν ἐν νῶ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν;
 τίς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῆς ἀνθρωπίνης τε καὶ πολιτικῆς,
 5 ἐπιστήμων ἐστίν; οἴμαι γὰρ σε ἐσκέφθαι διὰ τὴν τῶν ὑέων
 κτήσῃ, ἔστιν τις,” ἔφην ἐγώ, “ἢ οὐ;” “Πάνυ γε,” ἢ δ’ ὅς.
 “Τίς,” ἦν δ’ ἐγώ, “καὶ ποδαπός, καὶ πόσου διδάσκει;”
 “Εὐηνος,” ἔφη, “ὦ Σώκρατες, Πάριος, πέντε μῶν.” καὶ
 ἐγὼ τὸν Εὐήνον ἐμακάρισα εἰ ὡς ἀληθῶς ἔχοι ταύτην τὴν
 c τέχνην καὶ οὕτως ἐμμελῶς διδάσκει. ἐγὼ γοῦν καὶ αὐτὸς
 ἐκαλλυνόμεν τε καὶ ἠβρυνόμεν ἂν εἰ ἠπιστάμην ταῦτα·
 ἀλλ’ οὐ γὰρ ἐπίσταμαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι.

Ἵπολάβοι ἂν οὖν τις ὑμῶν ἴσως· “Ἄλλ’, ὦ Σώκρατες, τὸ
 5 σὸν τί ἐστὶ πρᾶγμα; πόθεν αἱ διαβολαὶ σοι αὐταὶ γεγό-
 νασιν; οὐ γὰρ δήπου σοῦ γε οὐδὲν τῶν ἄλλων περιττότερον

dar ir padėkotų. Be to, yra dar ir kitas išmintingas vyras
 iš Paro, kuris, kaip aš patyriau, pas mus apsigyveno. Mat
 pasitaikė man sutikti vyrą, kuris yra sumokėjęs sofistams
 pinigų daugiau nei visi kiti drauge – Kaliją, Hiponiko sūnų.
 Taigi jo paklausiau (mat jis turi du sūnus): „Kalijau, – tariau
 aš, – jei tavo sūnūs būtų gimę kumeliukais arba teliukais,
 mes turėtume jiems paimti ir pasamdyti prižiūrėtoją, kuris,
 atsizvelgdamas į tai, koks prigimtinis šaunumas jiems dera,
 turėtų juos užauginti gražius ir gerus; jis būtų arba kuris b
 nors iš žirgų augintojų, arba žemdirbių; tuo tarpu dabar,
 kadangi abu jie yra žmonės, ką jiems manai paimti prižiū-
 rėtoju? Kas yra panašaus šaunumo, žmogiško ir pilietiško,
 išmanytojas? Manau, jog tai esi nuodugniai apsvarstęs, nes
 turi įgijęs sūnus. Ar yra toks, – tariau aš, – ar nėra?“ „Tikrai
 yra“, – pasakė jis. „Kas? – paklausiau, – ir iš kur, ir už kiek
 moko?“ „Euenas, – tarė, – o Sokratai, parietis; moko už
 penkias minas.“ Ir aš Eueną palaikiau laimingu, jei jis iš tiesų
 įvaldęs šią meistrystę ir už tokią deramą kainą moko. Mat c
 aš ir pats puikuočiausi ir didžiuočiausi, jei išmanyčiau šiuos
 dalykus. Bet juk neišmanau, vyrai atėniečiai.

Vis dėlto galbūt kas nors iš jūsų paprieštarautų: „Bet,
 o Sokratai, kuo tu vertiesi? Iš kur yra kilę tie prieš tave nukreipti
 šmeižtai? Šitokie gandai ir kalbos vėliau pasklido tikrai ne todėl,

πραγματευομένου ἔπειτα τούτου φήμη τε καὶ λόγος
γέγονεν, εἰ μὴ τι ἔπραττες ἀλλοῖον ἢ οἱ πολλοί. λέγε οὖν
d ἡμῖν τί ἐστίν, ἵνα μὴ ἡμεῖς περὶ σοῦ αὐτοσχεδιάζωμεν.”
ταυτί μοι δοκεῖ δίκαια λέγειν ὁ λέγων, κἀγὼ ὑμῖν πειρά-
σομαι ἀποδείξαι τί ποτ’ ἐστὶν τοῦτο ὃ ἐμοὶ πεποίηκεν τό τε
ὄνομα καὶ τὴν διαβολήν. ἀκούετε δὴ, καὶ ἴσως μὲν δόξω
s τισὶν ὑμῶν παῖζειν· εὖ μέντοι ἴστε, πᾶσαν ὑμῖν τὴν
ἀλήθειαν ἐρῶ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δι’ οὐδέν ἄλλ’
ἢ διὰ σοφίαν τινὰ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔσχηκα. ποίαν δὲ σοφίαν
ταύτην; ἥπερ ἐστὶν ἴσως ἀνθρωπίνη σοφία· τῷ ὄντι γὰρ
κινδυνεύω ταύτην εἶναι σοφός. οὗτοι δὲ τάχ’ ἄν, οὓς ἄρτι
e ἔλεγον, μεῖζω τινὰ ἢ κατ’ ἀνθρώπον σοφίαν σοφοὶ εἶεν, ἢ
οὐκ ἔχω τί λέγω· οὐ γὰρ δὴ ἔγωγε αὐτὴν ἐπίσταμαι, ἀλλ’
ὅστις φησὶ ψεύδεται τε καὶ ἐπὶ διαβολῇ τῇ ἐμῇ λέγει. καί
μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θορυβήσητε, μηδ’ ἐὰν δόξω τι
s ὑμῖν μέγα λέγειν· οὐ γὰρ ἐμὸν ἐρῶ τὸν λόγον ὃν ἄν λέγω,
ἀλλ’ εἰς ἀξιώχρεων ὑμῖν τὸν λέγοντα ἀνοίσω. τῆς γὰρ ἐμῆς,
εἰ δὴ τίς ἐστὶν σοφία καὶ οἶα, μάρτυρα ὑμῖν παρέξομαι τὸν
θεὸν τὸν ἐν Δελφοῖς. Χαιρεφῶντα γὰρ ἴστε που. οὗτος ἐμὸς
21 τε ἑταῖρος ἦν ἐκ νέου καὶ ὑμῶν τῷ πλήθει ἑταῖρός τε καὶ
συνέφυγε τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ’ ὑμῶν κατήλθε. καὶ
ἴστε δὴ οἷος ἦν Χαιρεφῶν, ὡς σφοδρὸς ἐφ’ ὅτι ὀρμήσειεν.
καὶ δὴ ποτε καὶ εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο

kad tu neveikei nieko, kas ypač skirtųsi nuo kitų veiklos, ir kad
nedarei kažin ko kitoniško, negu daro daugelis. Tad sakyk mums,
kas tai yra, idant mes tuščiai ir skubotai apie tave nespręstume.“ d
Man rodos, jog taip sakantis kalba teisingai, ir aš pamėginsiu
jums atskleisti tai, kas man ir vardą sukūrė, ir užtraukė šmeižtą.
Taigi klausykites. O jei, šiaip ar taip, kai kuriems iš jūsų pasi-
rodysiu juokaujas, vis tiek įsidėmėkite, kad sakysiu jums visą
tiesą. Juk aš, vyrai atėniečiai, ši vardą esu įgijęs ne dėl ko kito,
o dėl tam tikros išminties. Kokia gi toji išmintis? Ji, matyt, yra
žmogiškoji išmintis. Regis, aš iš tiesų esu išmintingas šiaja iš-
mintimi. Tuo tarpu anie, apie kuriuos ką tik kalbėjau, veikiausiai
yra išmintingi didesne išmintimi negu žmogaus, arba neturiu e
ką ir sakyti. Mat aš tikrai jos nesuprantu, o kuris sako priešingai,
tas meluoja ir kalba, idant mane šmeižtų. Ir jūs man nekelkite
triukšmo, o vyrai atėniečiai, net jei pasirodysiu jums kalbąs
kažin kaip išdidžiai – juk ne savo žodžius kalbėsiu, o perteiksiu
tai, ką yra pasakęs kalbėtojas, vertas jūsų pasitikėjimo. Savosios
išminties, jei tai yra kokia nors išmintis, ir kokia ji yra, liudytoju
jums pateiksiu tą dievą, kuris Delfuose. Juk tikrai pažįstate
Chairefontą. Jis buvo ir mano draugas nuo jaunystės dienų, ir 21
daugelio iš jūsų draugas. Jis kartu pabėgo ton tremtin ir drauge
su jumis sugrįžo. Ir jūs tikrai žinote, koks buvo Chairefontas,
koks smarkus visuose sumanymuose, kurių tik griebdavosi. Tad

5 μαντεύσασθαι – καί, ὕπερ λέγω, μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες – ἤρετο γὰρ δὴ εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος. ἀνείλεν οὖν ἡ Πυθία μηδένα σοφώτερον εἶναι. καὶ τούτων περὶ ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν αὐτοῦ οὕτως μαρτυρήσει, ἐπειδὴ ἐκεῖνος τετελεύτηκεν.

- b** Σκέψασθε δὴ ὧν ἕνεκα ταῦτα λέγω· μέλλω γὰρ ὑμᾶς διδάξειν ὅθεν μοι ἡ διαβολὴ γέγονεν, ταῦτα γὰρ ἐγὼ ἀκούσας ἐνεθυμούμην οὕτως· “Τί ποτε λέγει ὁ θεός, καὶ τί ποτε αἰνίττεται; ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν
5 σύννοϊδα ἐμαυτῷ σοφὸς ὦν· τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώτατον εἶναι; οὐ γὰρ δήπου ψεύδεται γε· οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ.” καὶ πολλὸν μὲν χρόνον ἠπόρουν τί ποτε λέγει· ἔπειτα μόγις πάνυ ἐπὶ ζήτησιν αὐτοῦ τοιαύτην τιὰ ἐτραπόμην. ἦλθον ἐπὶ τινα τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς ἐνταῦθα
c εἶπερ που ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χρησμῷ ὅτι “Οὕτως ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δ’ ἐμὲ ἔφησθα.” διασκοπῶν οὖν τούτων – ὀνόματι γὰρ οὐδὲν δέομαι λέγειν, ἦν δέ τις τῶν πολιτικῶν πρὸς ὃν ἐγὼ σκοπῶν τοιοῦτόν τι
5 ἔπαθον, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι – καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, ἔδοξέ μοι οὗτος ὁ ἀνὴρ δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλιστα ἑαυτῷ, εἶναι δ’ οὐκ ἄπειτα ἐπειρώμην αὐτῷ δεικνύναι ὅτι οἷοιτο μὲν εἶναι
d σοφός, εἴη δ’ οὐκ ἐντεῦθεν οὖν τούτῳ τε ἀπηχθόμην καὶ

vieną kartą atvykęs į Delfus, išdrįso orakulą štai ko paklausti ir – aš gi sakau jums, vyrai atėniečiai, netriukšmaukite – paklausė, artikai yra kas nors už mane išmintingesnis. Taigi Pitija atsakė, kad niekas nėra išmintingesnis. Ir tuos žodžius jums paliudys anava šis jo brolis, nes jis pats yra miręs.

- Dabar ištirkite, kodėl tai sakau; mat ketinu jums išaiškinti, **b** iš kur yra kilęs tas prieš mane nukreiptas šmeižtas. Tai išgirdęs, aš ėmiausi mąstyti štai kaip: „Ką gi dievas kalba ir ką mįslėmis mena? Mat aš sau pačiam nė kiek – nei labai, nei tik truputėlį – neatrodau esąs išmintingas. Taigi ką jis galų gale sako, tardamas mane išmintingiausią esant? Juk jis tikrai nemeluoja – jam tai užginta.“ Ir daug laiko sumišęs svarsčiau, nesuprasdamas, ką gi jis sako. Vėliau vargais negalais ėmiausi šią išsargę šitaip tyrinėti. Nuėjau pas kažin kurį iš tų, kurie laikomi išmintingais, idant kur jau kur, o ten tai tikrai pajėgčiau įrodyti, jog **c** pranašavietė klysta, paskelbdamas orakului, kad „štai šitas yra už mane išmintingesnis, o tu sakai, kad aš“. Taigi nuodugniai jį tyrinėdamas (vadinti jį vardu nėra jokio reikalo, buvo jis vienas iš valstybės vyrų, į kurį žvelgdamas aš maždaug štai ką patyriau, o vyrai atėniečiai) ir kalbėdamasis su juo susidariau nuomone, kad šis vyras atrodė esąs išmintingas ir daugeliui kitų žmonių, ir labiausiai sau pačiam, bet iš tiesų toks nebuvo. Po to pabandžiau jam įrodyti, kad jis tik manė esąs išmintingas, **d**

πολλοῖς τῶν παρόντων· πρὸς ἑμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν ἐλογι-
ζόμεν ὅτι τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι·
κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κάραθόν
5 εἰδέναί, ἀλλ' οὗτος μὲν οἶεται τι εἰδέναί οὐκ εἰδώς, ἐγὼ δέ,
ὥσπερ σὺν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι· ἔοικα γοῦν τούτου γε
σμικρῶ τιμὴ αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἂ μὴ οἶδα
οὐδὲ οἶομαι εἰδέναί. ἐντεῦθεν ἐπ' ἄλλον ἦα τῶν ἐκείνου
δοκούντων σοφωτέρων εἶναι καὶ μοι ταῦτὰ ταῦτα ἔδοξε·
e καὶ ἐνταῦθα κακείνῳ καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀπηχθόμεν.

Μετὰ ταῦτ' οὖν ἤδη ἐφεξῆς ἦα, αἰσθανόμενος μὲν καὶ
λυπούμενος καὶ δεδιώς ὅτι ἀπηχθανόμεν, ὅμως δὲ ἀνα-
γκαῖον ἐδόκει εἶναι τὸ τοῦ θεοῦ περὶ πλείστου ποιείσθαι·
5 ἰτέον οὖν, σκοποῦντι τὸν χρησμὸν τί λέγει, ἐπὶ ἅπαντας
22 τοὺς τι δοκοῦντας εἰδέναί. καὶ νῆ τὸν κύνα, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι – δεῖ γὰρ πρὸς ὑμᾶς ἀληθῆ λέγειν – ἢ μὴν ἐγὼ
ἔπαθόν τι τοιοῦτον· οἱ μὲν μάλιστα εὐδοκμοῦντες ἔδοξάν
μοι ὀλίγου δεῖν τοῦ πλείστου ἐνδεεῖς εἶναι ζητοῦντι κατὰ
5 τὸν θεόν, ἄλλοι δὲ δοκοῦντες φαυλότεροι ἐπιεικέστεροι
εἶναι ἄνδρες πρὸς τὸ φρονίμως ἔχειν. δεῖ δὴ ὑμῶν τὴν ἐμὴν
πλάνην ἐπιδείξαι ὥσπερ πόνους τινὰς ποιοῦντος ἵνα μοι
καὶ ἀνέλεγκτος ἢ μαντεία γένοιτο. μετὰ γὰρ τοὺς πολι-
τικὸς ἦα ἐπὶ τοὺς ποιητὰς τοὺς τε τῶν τραγωδιῶν καὶ
b τοὺς τῶν διθυράμβων καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἐνταῦθα ἐπ'

tačiau toks nebuvo. Taigi dėl to įsipykau ir jam, ir daugeliui
iš ten buvusių. Išeidamas iš ten, maščiau sau, kad už tą žmogų
esu išmintingesnis. Rodos, nė vienas iš mudviejų nežino nieko,
kas gražu ir gera, bet anas, nežinodamas, mano kažin ką žinaš,
o aš, kadangi nežinau, tai ir nemanau žinaš. Tad, atrodo, būsiu
už jį išmintingesnis nors jau pačiu tuo kažin kokiu mažmožiu,
jog to, ko nežinau, ir nemanau žinaš. Po toėjau pas kitą, vieną
iš tų, kurie rodėsi esą išmintingesni už aną, ir susidariau visiškai
tokią pat nuomonę. Ir ten įsipykau ir jam, ir daugeliui kitų. e

Paskui jau vaikščiojau iš eilės, jausdamas, kad įsipykau,
dėl to liūdėdamas ir baimindamasis, bet vis dėlto man rodės
būtina viršiausiu dalyku laikyti dievo ištarmę. Taigi man,
žvalgančiam tai, ką reiškia orakulo žodžiai, reikia vaikščioti
pas visus, kurie mano kažin ką žinantys. Ir, prisiekiu šunimi, 22
vyrai atėniečiai – juk reikia jums sakyti tiesą – aš iš tiesų pa-
tyriau maždaug štai ką: labiausiai laikyti šlovingais pasirodė
man, tyrinėjančiam juos pagal dievo ištarmę, vos ne dau-
giausiai stokojantys, o kiti, laikyti menkesniais, turimos nuo-
vokos atžvilgiu atsiskleidė esą vertesni vyrai. Tikrai reikia
jums parodyti manąją klajonę, tartum kažin kokius vargus
vargstančiojo, idant ištarmė man taptų nepaneigta. Po vals-
tybės vyrų vaikščiojau pas poetus – ir tragedijų kūrėjus, ir di-
tirambę, ir kitus, idant ten tarsis vagystės vietoje pagaučiau b

αὐτοφώρῳ καταληψόμενος ἑμαυτὸν ἀμαθέστερον ἐκείνων
ὄντα. ἀναλαμβάνων οὖν αὐτῶν τὰ ποιήματα ἃ μοι ἐδόκει
μάλιστα πεπραγματεῦσθαι αὐτοῖς, διηρώτων ἂν αὐτοὺς τί
5 λέγοιεν, ἢ ἅμα τι καὶ μανθάνοιμι παρ' αὐτῶν. αἰσχύνομαι
οὖν ὑμῖν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες, τᾶληθῆ· ὅμως δὲ ῥητέον. ὡς
ἔπος γὰρ εἰπεῖν ὀλίγου αὐτῶν ἅπαντες οἱ παρόντες ἂν
βέλτιον ἔλεγον περὶ ὧν αὐτοὶ ἐπεποιήκεσαν. ἔγνω οὖν αὐ
καὶ περὶ τῶν ποιητῶν ἐν ὀλίγῳ τοῦτο, ὅτι οὐ σοφίᾳ ποιοῖεν
c ἃ ποιοῖεν, ἀλλὰ φύσει τινὶ καὶ ἐνθουσιάζοντες ὥσπερ οἱ
θεομάντεις καὶ οἱ χρησμοδοί· καὶ γὰρ οὗτοι λέγουσι μὲν
πολλὰ καὶ καλά, ἴσασιν δὲ οὐδὲν ὧν λέγουσι. τοιοῦτόν τι
μοι ἐφάνησαν πάθος καὶ οἱ ποιηταὶ πεπονθότες, καὶ ἅμα
5 ἠσθόμην αὐτῶν διὰ τὴν ποίησιν οἰομένων καὶ τᾶλλα
σοφωτάτων εἶναι ἀνθρώπων ἃ οὐκ ἦσαν. ἀπῆα οὖν καὶ
ἐντεῦθεν τῷ αὐτῷ οἰόμενος περιγεγονέναι ὧπερ καὶ
τῶν πολιτικῶν.

Τελευτῶν οὖν ἐπὶ τοὺς χειροτέχνῃς ἦα· ἑμαυτῷ γὰρ
d συνήδη οὐδὲν ἐπισταμένῳ ὡς ἔπος εἰπεῖν, τούτους δὲ γ'
ἦδη ὅτι εὐρήσοιμι πολλὰ καὶ καλά ἐπισταμένους. καὶ
τούτου μὲν οὐκ ἐψεύσθην, ἀλλ' ἠπίσταντο ἃ ἐγὼ οὐκ
ἠπιστάμην καὶ μου ταύτῃ σοφώτεροι ἦσαν. ἀλλ', ὦ ἄνδρες
5 Ἀθηναῖοι, ταυτόν μοι ἔδοξαν ἔχειν ἀμάρτημα ὅπερ καὶ οἱ
ποιηταὶ καὶ οἱ ἀγαθοὶ δημιουργοὶ – διὰ τὸ τὴν τέχνην

savo esantį nemokšiškesnį už anuos. Taigi imdamas tuos jų
kūrinčius, kurie man rodėsi labiausiai apdoroti, klausinėčiau jų,
ką jie norėję pasakyti, kad kartu ir aš ko nors iš jų išmokčiau.
Man gėda, vyrai, pasakyti jums tiesą. Vis dėlto reikia ją pa-
sakyti. Trumpai tariant, beveik visi ten buvusieji geriau kal-
bėjo apie tai, ką anie poetai buvo sukūrę. Tad netrukus vėlgi
ir apie poetus sužinočiau, kad ne išmintimi jie kuria tai, ką ku-
ria, bet kažin kokių įgimtų gabumų ir būdami dievo įkvėpti c
tartum pranašautojai bei ištarmių giedotojai; mat ir šie, nors
kalba daug ir gražiai, bet vis tiek nieko nežino apie tai, ką
byloja. Kažin kokioms panašioms aistroms pagavą man pasirodė
patyrę ir poetai. Ir kartu jutau, jog dėl savo kūrybos jie manė
esą išmintingiausi iš žmonių ir kitais atžvilgiais, nors taip ir
nebuvo. Taigi išėjau ir iš ten, manydamas juos pranokstąs
tuo pat, kuo ir valstybės vyrus.

Pabaigojeėjau pas rankų meistrus. Man pačiam buvo
aišku, kad aš, trumpai tariant, nieko neišmanau, tuo tarpu d
apie šiuos žinočiau, kad rasiu juos išmanančius daug gražių
dalykų. Ir šiuo atžvilgiu aš nesuklydau, nes jie išmanė tai,
ko aš neišmaniau, ir tuo jie buvo už mane išmintingesni.
Betgi, vyrai atėniečiai, kaip ir poetai, tą pačią ydą man pa-
sirodė turį ir gerieji amatininkai: dėl to, kad gražiai vertėsi
meistryste, kiekvienas dėjosi esąs išmintingiausias ir kituose,

καλῶς ἐξεργάζεσθαι ἕκαστος ἡξίου καὶ τὰλλα τὰ μέγιστα
σοφώτατος εἶναι – καὶ αὐτῶν αὕτη ἢ πλημμέλεια ἐκείνην
e τὴν σοφίαν ἀποκρύπτειν· ὥστε με ἑμαυτὸν ἀνερωτᾶν ὑπὲρ
τοῦ χρησμοῦ πότερα δεξαίμην ἂν οὕτως ὥσπερ ἔχω ἔχειν,
μήτε τι σοφὸς ὦν τὴν ἐκείνων σοφίαν μήτε ἀμαθὴς τὴν
ἀμαθίαν, ἢ ἀμφοτέρα ἂ ἐκείνοι ἔχουσιν ἔχειν. ἀπεκρι-
5 νάμην οὖν ἑμαυτῷ καὶ τῷ χρησμῷ ὅτι μοι λυσιτελοῖ ὥσπερ
ἔχω ἔχειν.

Ἐκ ταυτησὶ δὴ τῆς ἐξετάσεως, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
23 πολλὰ μὲν ἀπέχθεται μοι γεγόνασιν καὶ οἶαι χαλεπώταται
καὶ βαρύτεραι, ὥστε πολλὰς διαβολὰς ἀπ’ αὐτῶν γεγο-
νέναι, ὄνομα δὲ τοῦτο λέγεσθαι, σοφὸς εἶναι· οἶονται γάρ
με ἐκάστοτε οἱ παρόντες ταῦτα αὐτὸν εἶναι σοφὸν ἢ ἂν
5 ἄλλον ἐξελέγξω. τὸ δὲ κινδυνεύει, ὦ ἄνδρες, τῷ ὄντι ὁ θεὸς
σοφὸς εἶναι, καὶ ἐν τῷ χρησμῷ τούτῳ τοῦτο λέγειν, ὅτι ἡ
ἀνθρωπίνη σοφία ὀλίγου τινὸς ἀξία ἐστὶν καὶ οὐδενὸς. καὶ
φαίνεται τοῦτον λέγειν τὸν Σωκράτη, προσκεχρησθαι δὲ
b τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐμὲ παράδειγμα ποιούμενος, ὥσπερ ἂν
εἶποι ὅτι “Οὗτος ὑμῶν, ὦ ἄνθρωποι, σοφώτατός
ἐστίν, ὅστις ὥσπερ Σωκράτης ἐγνωκεν ὅτι οὐδενὸς ἀξίος
ἐστὶ τῆ ἀληθείᾳ πρὸς σοφίαν.” ταῦτ’ οὖν ἐγὼ μὲν ἔτι καὶ
5 νῦν περιμῶν ζητῶ καὶ ἐρευνῶ κατὰ τὸν θεὸν καὶ τῶν ἀστῶν
καὶ ξένων ἂν τινα οἶωμαι σοφὸν εἶναι· καὶ ἐπειδὴν μοι μὴ

didžiausiuose dalykuose, ir ši jų klaida paslėpdavo netgi
aną jų turimą išmintį. Taigi prisimindamas ištermę savęs e
klausiau, ką pasirinkčiau: ar man likti tokiam, koks esu,
nebūdamas nei išmintingas anųjų išmintimi, nei nemokša
jų nemokšiškumu, ar turėti abu tuos dalykus, kuriuos turi
anie. Atsakiau tad sau pačiam ir orakulo ištarnei, jog man
verta likti tokiam, koks esu.

Būtent dėl šito tyrinėjimo, o vyrai atėniečiai, kilo daug
prieš mane nukreiptos neapykantos – tokios baisiausias 23
ir slogiausias, kad iš jos užgimė gausybė šmeižtų ir aš im-
tas vadinti tuo išminčiaus vardu. Mat kiekvieną kartą da-
lyvaujantys pokalbyje mąno, jog aš esąs išmintingas tuose
dalykuose, kuriuose paneiginėju kitą. Matyt, vyrai, iš tiesų
išmintingas yra dievas, ir šia ištarne jis teigia tai, kad žmo-
giškoji išmintis yra mąža ko verta ir netgi neverta nieko. Ir at-
rodo, kad jis, minėdamas tąjį Sokratą, yra tik pasinaudojęs
mano vardu, keldamas mane pavyzdžiu, tarsi sakytų, jog „tas b
iš jūsų, o žmonės, yra išmintingiausias, kuris kaip Sokratas
yra sužinojęs, kad iš tiesų yra nieko nevertas palyginti su
išmintimi“. Taigi aš dar ir dabar aplinkui vaikščiodamas tai
tyrinėju ir pagal dievo ištermę tiek iš miesto piliečių, tiek ir
iš svetimšalių kvočiu tą, kurį tik palaikau esant išmintingą.
Ir kai tik jis toks man jau nebeatrodo, skubėdamas dievui į

δοκῆ, τῷ θεῷ βοηθῶν ἐνδείκνυμαι ὅτι οὐκ ἔστι σοφός, καὶ
ὑπὸ ταύτης τῆς ἀσχολίας οὔτε τι τῶν τῆς πόλεως πράξαι
μοι σχολή γέγονεν ἄξιον λόγου οὔτε τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἐν
c πειρία μυρία εἰμι διὰ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν.

Πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι μοι ἐπακολουθοῦντες, οἷς
μάλιστα σχολή ἐστιν, οἱ τῶν πλουσιωτάτων, αὐτόματοι,
χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ
5 αὐτοὶ πολλάκις ἐμὲ μιμοῦνται, εἰτα ἐπιχειροῦσιν ἄλλους
ἐξετάζειν· κάπειτα οἶμαι εὐρίσκουσι πολλὴν ἀφθονίαν
οιομένων μὲν εἰδέναι τι ἀνθρώπων, εἰδόντων δὲ ὀλίγα ἢ
οὔδέν. ἐντεῦθεν οὖν οἱ ὑπ' αὐτῶν ἐξεταζόμενοι ἐμοὶ ὀργί-
d ζονται, ἀλλ' οὐχ αὐτοῖς, καὶ λέγουσιν ὡς Σωκράτης τίς
ἐστι μιαιώτατος καὶ διαφθείρει τοὺς νέους· καὶ ἐπειδὴν τις
αὐτοὺς ἐρωτᾷ ὅτι ποιῶν καὶ ὅτι διδάσκων, ἔχουσι μὲν
οὔδέν εἰπεῖν ἀλλ' ἀγνοοῦσιν, ἵνα δὲ μὴ δοκῶσιν ἀπορεῖν, τὰ
5 κατὰ πάντων τῶν φιλοσοφούντων πρόχειρα ταῦτα λέγου-
σιν, ὅτι “τὰ μετέωρα καὶ τὰ ὑπὸ γῆς” καὶ “θεοὺς μὴ νομί-
ζειν” καὶ “τὸν ἦττω λόγον κρείττω ποιεῖν.” τὰ γὰρ ἀληθῆ
οἶμαι οὐκ ἂν ἐθέλοιεν λέγειν, ὅτι κατὰδηλοὶ γίνονται
προσποιοῦμενοι μὲν εἰδέναι, εἰδότες δὲ οὔδέν. ἄτε οὖν
e οἶμαι φιλότιμοι ὄντες καὶ σφοδροὶ καὶ πολλοί, καὶ
συντεταμένως καὶ πιθανῶς λέγοντες περὶ ἐμοῦ, ἐμπεπλή-
κασιν ὑμῶν τὰ ὄψα καὶ πάλαι καὶ σφοδρῶς διαβάλλοντες.

pagalbą įrodinėju tardomajam, kad jis nėra išmintingas. Ir dėl
šio užimtumo man nėra likę laisvalaikio atlikti ką nors, ką
būtų verta paminėti, nei iš miesto, nei iš namų reikalų, tačiau
dėl tarnystės dievui gyvenu didžiausiame skurde.

Be to, savo noru mane lydintys jaunuoliai, turintys
daugiausia laisvalaikio, turtingiausiųjų sūnūs, džiaugiasi
klausydamiesi tardomų žmonių ir dažnai patys mane mėg-
džioja – po to patys bando kitus tardyti. Ir, man regis, vėliau
jie patys randa didelę gausybę žmonių, kurie mano kažin
ką žinantys, nors žino mažai arba nieko. Taigi dėl to jų
tardomieji įniršta ant manęs, o ne ant savęs pačių, ir sako,
kad esąs kažin koks Sokratas, bjaurybių bjaurybė, ir ga-
dinas jaunuoliūs. Kai kas nors jų paklausia, ką jis daręs
ir ko mokąs, jie neturi ką atsakyti, nes nežino, bet, kad
neatrodytų sutrikę, kalba tai, kas įprasta sakyti apie visus
filosofuojančius, jog tie „tiria tai, kas aukštybėse, ir tai,
kas po žeme“, ir „nepripažįsta dievų“, ir „silpnėnę kalbą
daro stipresnę“. Manau, jog sakyti tiesos jie nenorėtų, nes
tokiu atveju taptų visiškai aišku, jog jie tik apsimeta žiną,
nežinodami nieko. Tad kadangi jie, manau, yra garbėtroš-
kos, smarkūs ir gausūs, darniai bei įtikimai apie mane kal-
e bantys, jie yra perpildę paskalomis jūsų ausis, šmeiždami
ir nuo seno, ir smarkiai. Iš jų ir Meletas mane užsipulė, ir

ἐκ τούτων καὶ Μέλητος μοι ἐπέθετο καὶ Ἄνυτος καὶ
5 Λύκων, Μέλητος μὲν ὑπὲρ τῶν ποιητῶν ἀχθόμενος,
Ἄνυτος δὲ ὑπὲρ τῶν δημιουργῶν καὶ τῶν πολιτικῶν,
24 Λύκων δὲ ὑπὲρ τῶν ῥητόρων· ὥστε, ὅπερ ἀρχόμενος ἐγὼ
ἔλεγον, θαυμάζομι ἂν εἰ οἷός τ' εἶην ἐγὼ ὑμῶν ταύτην τὴν
διαβολὴν ἐξελέσθαι ἐν οὕτως ὀλίγῳ χρόνῳ οὕτω πολλὴν
γεγονυῖαν. ταῦτ' ἔστιν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰληθῆ,
5 καὶ ὑμᾶς οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν ἀποκρυψάμενος ἐγὼ
λέγω οὐδ' ὑποστειλάμενος, καίτοι οἶδα σχεδὸν ὅτι τούτοις
αὐτοῖς ἀπεχθάνομαι, ὃ καὶ τεκμήριον ὅτι ἀληθῆ λέγω καὶ
ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ διαβολὴ ἢ ἐμῆ καὶ τὰ αἷτια ταῦτά ἐστιν.
b καὶ ἐάντε νῦν ἐάντε αὖθις ζητήσητε ταῦτα, οὕτως
εὐρήσετε.

Περὶ μὲν οὖν ἂν οἱ πρῶτοί μου κατήγοροι κατηγοροῦν
αὕτη ἔστω ἰκανὴ ἀπολογία πρὸς ὑμᾶς· πρὸς δὲ Μέλητον
5 τὸν ἀγαθὸν καὶ φιλόπολι, ὥς φησι, καὶ τοὺς ὑστέρους
μετὰ ταῦτα πειράσομαι ἀπολογήσασθαι. αὖθις γὰρ δὴ,
ὥπερ ἐτέρων τούτων ὄντων κατηγορῶν, λάβωμεν αὖ τὴν
τούτων ἀνταμοσίαν, ἔχει δὲ πως ὧδε· Σωκράτη φησὶν ἀδι-
κεῖν τοὺς τε νέους διαφθείροντα καὶ θεοὺς οὐς ἡ πόλις
c νομίζει οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαίμονια καινά. τὸ μὲν δὴ
ἐγκλημα τοιοῦτόν ἐστιν· τούτου δὲ τοῦ ἐγκλήματος ἐν
ἕκαστον ἐξετάσωμεν.

Anitas, ir Likonas: Meletas gieždamas nuoskaudą už poetus,
Anitas – už amatininkus ir valstybės vyrus, o Likonas – už 24
retorius. Taigi, kaip jau sakiau pradėdamas, stebėčiausi,
jei būčiau pajėgus per tokį trumpą laiką išrauti iš jūsų ši
šmeižtą, taip smarkiai išvešėjusį. Štai jums, vyrai atėniečiai,
tiesa, ir aš kalbu neslėpdamas nuo jūsų nei didelių, nei
mažų dalykų, ir nenutylėdamas jų iš baimės. Ir nors beveik
neabejodamas žinau, jog įsipykstu būtent tuo, tai ir yra
įrodymas, kad kalbu tiesą, kad būtent šitoks yra prieš mane
nukreiptas šmeižtas ir kad kaip tik tokios yra jo priežastys.
Ir ar dabar, ar kada nors vėl iš naujo tai tyrinėtumėte, rasite b
šitaip esant.

Taigi dėl dalykų, kuriais mane kaltino pirmieji mano kal-
tintojai, šitoks pasiteisinimas prieš jus tebūnie pakankamas.
Po to bandysiu pasiteisinti prieš Meletą, kaip jis sakosi, gerą
ir miestą mylintį žmogų, ir vėlesnius kaltintojus. Tad ir
vėl, tartum šie kaltintojai būtų kiti, atėjus eilei paimkime ir jų
kaltinamąjį raštą, patvirtintą priesaika. Jame tvirtinama maž-
daug taip: „Sokratas, – sako jis, – nusikalsta tiek gadindamas
jaunuolius, tiek nepripažindamas dievų, kuriuos pripažįsta
miestas, bet pripažindamas kitus naujus daimonus.“ Taigi c
kaltinimas štai koks. Kiekvieną paskirą šio kaltinimo teiginį
ištirkime skyrium.

Φησὶ γὰρ δὴ τοὺς νέους ἀδικεῖν με διαφθείροντα. ἐγὼ
5 δέ γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀδικεῖν φημι Μέλητον, ὅτι
σπουδῇ χαριεντίζεται, ῥαδίως εἰς ἀγῶνα καθιστὰς ἀνθρώ-
πους, περὶ πραγμάτων προσποιούμενος σπουδάζειν καὶ
κῆδεσθαι ὧν οὐδὲν τούτῳ πώποτε ἐμέλησεν· ὡς δὲ τοῦτο
οὕτως ἔχει, πειράσομαι καὶ ὑμῖν ἐπιδείξαι.

10 Καί μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε, εἰπέ· ἄλλο τι ἢ περὶ πλείστου
d ποιῆ ὅπως ὡς βέλτιστοι οἱ νεώτεροι ἔσονται;

Ἐγωγε.

Ἴθι δὴ νυν εἰπέ τούτοις, τίς αὐτοὺς βελτίους ποιεῖ; δῆλον
γὰρ ὅτι οἶσθα, μέλον γέ σοι. τὸν μὲν γὰρ διαφθείροντα
5 ἐξευρών, ὡς φῆς, ἐμέ, εἰσάγεις τουτοισὶ καὶ κατηγορεῖς·
τὸν δὲ δὴ βελτίους ποιοῦντα Ἴθι εἰπέ καὶ μῆνυσον αὐτοῖς τίς
ἐστίν. – ὄρας, ὦ Μέλητε, ὅτι σιγᾶς καὶ οὐκ ἔχεις εἰπεῖν;
καίτοι οὐκ αἰσχρὸν σοι δοκεῖ εἶναι καὶ ἰκανὸν τεκμήριον οὐ
δὴ ἐγὼ λέγω, ὅτι σοι οὐδὲν μεμέληκεν; ἀλλ' εἰπέ, ὦγαθέ,
10 τίς αὐτοὺς ἀμείνους ποιεῖ;

Οἱ νόμοι.

e Ἄλλ' οὐ τοῦτο ἐρωτῶ, ὦ βέλτιστε, ἀλλὰ τίς ἄνθρωπος,
ὅστις πρῶτον καὶ αὐτὸ τοῦτο οἶδε, τοὺς νόμους;

Sako tad jis, kad aš nusikalstąs gadindamas jaunuolius. O aš,
vyrai atėniečiai, sakau nusikalstant Meletą, nes jis juokauja
su rimtais dalykais, lengvabūdiškai iškviesdamas žmones į
teismo kovą, apsimesdamas, jog sielojasi bei užsiima rei-
kalais, kurie jam niekuomet visiškai nerūpėjo. Kad iš tiesų
taip yra – pabandysiu ir jums įrodyti.

– Nagi, atėik man čionai, Meletai, pasakyk: ar tu iš tiesų lai-
kai svarbiausiu dalyku, kad jaunuoliai būtų kuo geriausi? d

– Aš – taip.

– Nagi, tuomet pasakyk dabar štai šiems, kas juos daro geres-
nius. Mat aišku, kad žinai, – juk tau tai rūpi. Atradęs juos gadi-
nantį, kaip sakai, mane, atvesdini pas anava šituos ir kaltini. Na,
o dabar pasakyk, kuris daro juos geresnius, ir paminėk jiems, kas
jis toks. Matai, Meletai, jog tyli ir neturi ką pasakyti. Tai kaip –
ar tau neatrodo, jog tai gėdinga ir yra pakankamas įrodymas to,
apie ką aš ir kalbu, būtent, jog nė vienas iš tų dalykų tau nėra
rūpėjęs. Bet pasakyk, gerasai, kas jaunuolius daro geresnius?

– Įstatymai.

– Betgi aš ne to klausiu, o geriausiasai, tačiau teiraujuosi, e
kas tas žmogus, kuris visų pirma išmano būtent ir patį šį
dalyką – įstatymus.

Οὗτοι, ὦ Σώκρατες, οἱ δικασταί.

Πῶς λέγεις, ὦ Μέλητε, οἶδε τοὺς νέους παιδεύειν οἷοί τέ
5 εἶσι καὶ βελτίους ποιεῖν;

Μάλιστα.

Πότερον ἅπαντες, ἢ οἱ μὲν αὐτῶν, οἱ δ' οὐ;

Ἄπαντες.

Εὐ γε νῆ τὴν Ἥραν λέγεις καὶ πολλὴν ἀφθονίαν τῶν
10 ὠφελούντων, τί δὲ δῆ; οἶδε οἱ ἀκροαταὶ βελτίους ποιοῦσιν
25 ἢ οὐ;

Καὶ οὗτοι.

Τί δέ, οἱ βουλευταί;

Καὶ οἱ βουλευταί.

5 Ἄλλ' ἄρα, ὦ Μέλητε, μὴ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, οἱ ἐκκλη-
σιασταί, διαφθείρουσι τοὺς νεωτέρους; ἢ κάκεῖνοι
βελτίους ποιοῦσιν ἅπαντες;

Κάκεῖνοι.

Πάντες ἄρα, ὡς ἔοικεν, Ἄθηναῖοι καλοὺς κάγαθοὺς
10 ποιοῦσι πλὴν ἐμοῦ, ἐγὼ δὲ μόνος διαφθείρω. οὕτω λέγεις;

Πάνν σφόδρα ταῦτα λέγω.

Πολλὴν γέ μου κατέγνωκας δυστυχίαν. καί μοι ἀπό-
κρῖναι· ἢ καὶ περὶ ἵππους οὕτω σοι δοκεῖ ἔχειν; οἱ μὲν
b βελτίους ποιοῦντες αὐτοὺς πάντες ἄνθρωποι εἶναι, εἷς δέ
τις ὁ διαφθείρων; ἢ τοῦναντίον τούτου πᾶν εἷς μὲν τις ὁ

– Štai tie, Sokratai – teisėjai.

– Ką kalbi, Meletai? Šie yra pajėgūs ir auklėti jaunuolius,
ir daryti juos geresnius?

– Kuo labiausiai.

– Ar visi, o gal tik kai kurie iš jų, tuo tarpu kiti – ne?

– Visi.

– Prisiekiu Hera, gražiai kalbi, sakydamas esant tokią di-
delę naudingųjų gausybę. Tai ką? O šie klausytojai daro jau-
nuolius geresnius ar ne? 25

– Ir šitie.

– Na ką, o tarybos nariai?

– Ir tarybos nariai.

– Bet, Meletai, argi tie, kurie dalyvauja tautos susirinkime,
tautos susirinkimo nariai, negadina jaunuolių? O gal ir anie
visi daro juos geresnius?

– Ir anieji.

– Taigi visi atėniečiai, kaip rodos, jaunuolius daro gražius ir ge-
rus, išskyrus mane – tik aš vienas juos gadinu. Ar šitaip teigi?

– Labai smarkiai tai tvirtinu.

– Didele mane apkaltinai nelaime. Bet man atsakyk: ar
tau atrodo, kad šitaip būna ir su žirgais? Kad visi žmonės
yra darantys juos geresnius, o kažin kuris vienas – juos ga-
dinantis? Ar visai priešingai – yra kažin kuris vienas, esantis b

βελτίους οἴός τ' ὦν ποιεῖν ἢ πάνυ ὀλέγοι, οἱ ἵππικοί, οἱ δὲ πολλοὶ, ἐάνπερ συνῶσι καὶ χρώνται ἵπποις, διαφθείρουσι;
5 οὐχ οὕτως ἔχει, ὦ Μέλητε, καὶ περὶ ἵππων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ζώων; πάντως δήπου, ἐάντε σὺ καὶ Ἄνυτος οὐ φῆτε ἐάντε φῆτε· πολλὴ γὰρ ἄν τις εὐδαιμονία εἴη περὶ τοὺς νέους εἰ εἰς μὲν μόνος αὐτοὺς διαφθείρει, οἱ δ' ἄλλοι
c ὠφελούσιν. ἀλλὰ γάρ, ὦ Μέλητε, ἱκανῶς ἐπιδείκνυσαι ὅτι οὐδεπώποτε ἐφρόντισας τῶν νέων, καὶ σαφῶς ἀποφαίνεις τὴν σπαντοῦ ἀμέλειαν, ὅτι οὐδέν σοι μεμέληκεν περὶ ὧν ἐμὲ εἰσάγεις.

5 Ἐπι δὲ ἡμῖν εἰπέ, ὦ πρὸς Διὸς Μέλητε, πότερόν ἐστιν οἰκεῖν ἄμεινον ἐν πολίταις χρηστοῖς ἢ πονηροῖς; ὦ τάν, ἀπόκριναι· οὐδέν γάρ τοι χαλεπὸν ἐρωτῶ. οὐχ οἱ μὲν πονηροὶ κακὸν τι ἐργάζονται τοὺς ἀεὶ ἐγγυτάτω αὐτῶν ὄντας, οἱ δ' ἀγαθοὶ ἀγαθόν τι;

10 Πάνυ γε.

d Ἐστὶν οὖν ὅστις βούλεται ὑπὸ τῶν συνόντων βλάπτεσθαι μᾶλλον ἢ ὠφελεῖσθαι; ἀποκρίνου, ὦ ἀγαθέ· καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει ἀποκρίνεσθαι. ἔσθ' ὅστις βούλεται βλάπτεσθαι;

5 Οὐ δῆτα.

Φέρε δῆ, πότερον ἐμὲ εἰσάγεις δεῦρο ὡς διαφθείροντα τοὺς νέους καὶ πονηροτέρους ποιοῦντα ἐκόντα ἢ ἄκοντα;

pajėgus daryti juos geresnius, arba labai nedaugelis, jodinėjimo mokovai, tuo tarpu dauguma, jei tik turi reikalų su žirgais ir jais naudojasi, juos gadina? Ar ne taip yra, Meletai, ir su žirgais, ir su visais kitais gyvūnais? Tai visiškai aišku, nesvarbu, ar tu ir Anitas nepritartumėte, ar pritartumėte. Mat jaunuoliams būtų kažin kokia didžiulė laimė, jeigu juos gadintų vienas vienintelis, o kiti teiktų naudą. Bet, Meletai, c pakankamai parodei, kad jaunuoliai tau niekada nerūpėjo, ir aiškiai atskleidi savo nesirūpinimą, nes tau nėra svarbus nė vienas iš dalykų, dėl kurių mane trauki teisman.

Dar mums pasakyk, vardan Dzeuso, Meletai: ar geriau gyventi su gerais piliečiais, ar su nelabais? Na, mielasis, atsakyk; juk neklausiu tavęs nieko sunkaus. Ar nelabi nedaro kokio nors blogio tiems, kurie visuomet jiems artimiausi, o gerieji – kokio nors gėrio?

– Be abejo.

– Tad ar yra toks, kuris labiau nori, kad jo artimieji jam d kenktų, užuot trokšdamas patirti iš jų naudą? Atsakyk, o gerasai, mat ir įstatymas liepia atsakinėti. Ar yra toks, kuris nori, kad jam kenktų?

– Aišku, kad ne.

– Nagi, ar mane atvedi čionai kaip kenkiantį jaunuoliams ir darantį juos nelabesnius tyčia ar netyčia?

Ἐκόντα ἔγωγε.

Τί δῆτα, ὦ Μέλητε; τοσοῦτον σὺ ἐμοῦ σοφώτερος εἶ
10 τηλικούτου ὄντος τηλικόσδε ὢν, ὥστε σὺ μὲν ἔγνωκας ὅτι
οἱ μὲν κακοὶ κακὸν τι ἐργάζονται ἀεὶ τοὺς μάλιστα
e πλησίον ἑαυτῶν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ ἀγαθόν, ἐγὼ δὲ δὴ εἰς
τοσοῦτον ἀμαθίας ἦκω ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ, ὅτι ἐάν τινα
μοχθηρὸν ποιήσω τῶν συνόντων, κινδυνεύσω κακὸν τι
λαβεῖν ὑπ' αὐτοῦ, ὥστε τοῦτο <τὸ> τοσοῦτον κακὸν ἐκὼν
5 ποιῶ, ὡς φῆς σύ; ταῦτα ἐγὼ σοι οὐ πείθομαι, ὦ Μέλητε,
οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλον ἀνθρώπων οὐδένα· ἀλλ' ἢ οὐ δια-
26 φθείρω ἢ, εἰ διαφθείρω, ἄκων, ὥστε σύ γε κατ' ἀμφοτέρα
ψεῦδη, εἰ δὲ ἄκων διαφθείρω, τῶν τοιούτων ἀμαρτημάτων
οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἐστίν, ἀλλὰ ἰδίᾳ λαβόντα διδά-
σκειν καὶ νουθετεῖν· δῆλον γὰρ ὅτι ἐάν μάθω, παύσομαι ὃ
5 γε ἄκων ποιῶ, σὺ δὲ συγγενέσθαι μὲν μοι καὶ διδάξαι
ἔφηνες καὶ οὐκ ἠθέλησας, δεῦρο δὲ εἰσάγεις, οἱ νόμος
ἐστὶν εἰσάγειν τοὺς κολάσεως δεομένους ἀλλ' οὐ μαθή-
σεως.

Ἄλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦτο μὲν δῆλον ἦδη
b ἐστὶν οὐγὰ ἔλεγον, ὅτι Μελήτῳ τούτων οὔτε μέγα οὔτε
σμικρὸν πώποτε ἐμέλησεν. ὁμως δὲ δὴ λέγε ἡμῖν, πῶς με
φῆς διαφθείρειν, ὦ Μέλητε, τοὺς νεωτέρους; ἢ δῆλον δὴ
ὅτι, κατὰ τὴν γραφὴν ἣν ἐγράψω, θεοὺς διδάσκοντα μὴ

– Kaip darantį tai tyčia.

– Ką, Meletai? Nejaugi tu, būdamas toks jaunas, esi
tiek išmintingesnis už mane, sulaukusį tokio amžiaus, jog
tik tu žinai, kad blogieji tiems, kurie visuomet arčiausia jų,
daro kažin ką bloga, o gerieji – kažin ką gera, o aš priartėju e
prie tokio nemokšiškumo, kad nežinau net ir to, kad jei tik
kurį nors iš artimųjų padarysiu netikusį, man kils pavojus
patirti iš jo kažin kokią blogybę, taigi, kaip tu sakai, aš tyčia
darau šį tokį didelį blogį? Aš, Meletai, netikiu tokiu tavo tvir-
tinimu ir manau, jog tuo netiki ir joks kitas žmogus; bet arba
aš jaunuolių negadinu, arba, jei gadinu, tai netyčia, taigi tu 26
abiem atvejais meluoji. O jeigu gadinu netyčia, įstatymas
nereikalauja už tokius suklydimus atvesti čionai, o būtina
asmeniškai mokyti ir įkirsti proto; juk aišku, kad jei tik
pamoką išmoksiu, liausiuosi daryti tai, ką darau netyčia.
Tu gi vengei su manimi pabendrauti ir nenorėjai manęs iš-
mokyti, bet atvedi mane čionai, kur įstatymas verčia atvesti
reikalingus bausmės, o ne pamokymo.

Bet, vyrai atėniečiai, jau aišku yra tai, kad, kaip sakiau, b
Meletui šitie dalykai niekada nė kiek nerūpėjo. Vis dėlto pa-
sakyk mums, Meletai, kaip, tavo teigimu, aš gadinąs jaunuo-
lius? Mat aišku, kad pagal rašytinį ieškinį, kurį prieš mane
iškėlei, aš juos gadinąs tuo, jog mokau nepripažinti dievų,

5 νομίξειν οὐς ἢ πόλις νομίξει. ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά; οὐ ταῦτα λέγεις ὅτι διδάσκων διαφθείρω;

Πάνυ μὲν οὖν σφόδρα ταῦτα λέγω.

Πρὸς αὐτῶν τοῦτον, ὦ Μέλητε, τούτων τῶν θεῶν ὧν νῦν
ὁ λόγος ἐστίν, εἰπέ ἔτι σαφέστερον καὶ ἐμοὶ καὶ τοῖς ἀνδρά-
c σιν τουτοῖσι. ἐγὼ γὰρ οὐ δύναμαι μαθεῖν πότερον λέγεις
διδάσκειν με νομίξειν εἶναί τινος θεοῦς – καὶ αὐτὸς ἄρα
νομίζω εἶναι θεοῦς καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν ἄθεος οὐδὲ
ταύτη ἀδικῶ – οὐ μέντοι οὐσπερ γε ἡ πόλις ἀλλὰ ἐτέρους,
5 καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ μοι ἐγκαλεῖς, ὅτι ἐτέρους, ἢ παντάπασί με
φήσ οὔτε αὐτὸν νομίξω θεοῦς τοὺς τε ἄλλους ταῦτα διδά-
σκειν.

Ταῦτα λέγω, ὡς τὸ παράπαν οὐ νομίζεις θεοῦς.

d Ὡ θαυμάσιε Μέλητε, ἵνα τί ταῦτα λέγεις; οὐδὲ ἥλιον
οὐδὲ σελήνην ἄρα νομίζω θεοῦς εἶναι, ὥσπερ οἱ ἄλλοι
ἄνθρωποι;

Μὰ Δί, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπεὶ τὸν μὲν ἥλιον λίθον
5 φησὶν εἶναι, τὴν δὲ σελήνην γῆν.

Ἄναξαγόρου οἶε κατηγορεῖν, ὦ φίλε Μέλητε; καὶ οὕτω
καταφρονεῖς τῶνδε καὶ οἶε αὐτοὺς ἀπίερους γραμμάτων
εἶναι ὥστε οὐκ εἰδέναι ὅτι τὰ Ἄναξαγόρου βιβλία τοῦ
Κλαζομενίου γέμει τούτων τῶν λόγων; καὶ δὴ καὶ οἱ νέοι
10 ταῦτα παρ' ἐμοῦ μαθάνουσιν, ἃ ἔξεστω ἐνίοτε εἰ πάνυ

kuriuos pripažįsta miestas, o garbinti naujus daimonus?
Ar ne tai teigi, kad juos gadinu mokydamas?

– Labai tvirtai teigiu būtent tai.

– Tuomet, Meletai, vardan tų dievų, apie kuriuos dabar
kalbame, pasakyk dar aiškiau ir man, ir štai šitiems vyrams.
Mat aš negaliu suprasti, ar tu teigi, kad aš mokąs pripažinti
c esant kai kuriuos dievus – taigi ir pats pripažįstu esant dievus
ir nesu visiškai bedievis nei šituo nusikalstu – nors, tiesa,
ne tuos pačius, kuriuos pripažįsta miestas, o kitus, ir būtent
tuo mane kaltini, jog pripažįstu kitus, ar teigi, kad aš ir pats
visiškai nepripažįstu dievų, ir kitus to mokau?

– Būtent tai ir sakau – kad tu visiškai nepripažįsti
dievų.

– Nuostabūs Meletai, kodėl tu tai sakai? Ar aš nei saulės,
d nei mėnulio nepripažįstu esant dievais, kaip pripažįsta kiti
žmonės?

– Prisiėkiu Dzeusu, vyrai teisėjai, taip yra iš tiesų, kadangi
saulę jis teigia esant akmenį, o mėnulį – žemę.

– Anaksagorą manai kaltinti, brangūs Meletai? Ir taip
niekini anava šituos – ir manai juos nepažįstant raidžių,
taigi nežinant, kad Anaksagoro Klazomeniečio knygos ku-
pinos tokių teiginių? Ir jaunuoliai iš manęs išmoksta tai, ką
orchestroje nusipirkę kartais ne daugiau kaip už drachmą,
e

e πολλοῦ δραχμῆς ἐκ τῆς ὀρχήστρας πριαμένοις Σωκράτους καταγελαῖν, ἐὰν προσποιῆται ἑαυτοῦ εἶναι, ἄλλως τε καὶ οὕτως ἄτοπα ὄντα; ἀλλ', ὦ πρὸς Διός, οὕτωςί σοι δοκῶ; οὐδένα νομίζω θεὸν εἶναι;

5 Οὐ μέντοι μὰ Δία οὐδ' ὅπωςτιοῦν.

Ἄπιστός γ' εἰ, ὦ Μέλητε, καὶ ταῦτα μέντοι, ὡς ἐμοὶ δοκεῖς, σαυτῷ. ἐμοὶ γὰρ δοκεῖ οὐτοσί, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πάνυ εἶναι ὑβριστῆς καὶ ἀκόλαστος, καὶ ἀτεχνῶς τῆν γραφὴν ταύτην ὑβρεῖ τι καὶ ἀκολασία καὶ νεότητι
27 γράψασθαι. ἔοικεν γὰρ ὥσπερ αἰνιγμα συντιθέντι διαπειρωμένῳ “Ἄρα γνώσεται Σωκράτης ὁ σοφὸς δὴ ἐμοῦ χαριεντιζομένου καὶ ἐναντίῳ ἐμαυτῷ λέγοντος, ἢ ἐξαπατήσω αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἀκούοντας;” οὗτος
5 γὰρ ἐμοὶ φαίνεται τὰ ἐναντία λέγειν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῇ γραφῇ ὥσπερ ἂν εἰ εἶποι: “Ἄδικεῖ Σωκράτης θεοὺς οὐ νομίζων, ἀλλὰ θεοὺς νομίζων.” καίτοι τοῦτό ἐστι παίζοντος.

Συνεπισκέψασθε δὴ, ὦ ἄνδρες, ἢ μοι φαίνεται ταῦτα
10 λέγειν· σὺ δὲ ἡμῖν ἀπόκρивαι, ὦ Μέλητε. ὑμεῖς δέ, ὅπερ
b κατ' ἀρχὰς ὑμᾶς παρητησάμην, μέμνησθέ μοι μὴ θορυβεῖν ἐὰν ἐν τῷ εἰωθότι τρόπῳ τοὺς λόγους ποιῶμαι.

Ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων, ὦ Μέλητε, ἀνθρώπεια μὲν νομίζει πράγματ' εἶναι, ἀνθρώπους δὲ οὐ νομίζει; ἀπο-

kaip įmanydami išjuoktų Sokratą, jei tik jis apsimestų, esą tai jo paties aiškinimai, ką ir kalbėti apie tai, kad jie tokie keisti? Bet, vardan Dzeuso, ar aš tau būtent šitaip atrodau? Nepripažįstu esant jokio dievo?

– Iš tiesų, prisiekiu Dzeusu, nė trupinėlio nepripažįsti.

– Tu, Meletai, kaip man atrodai, esi iš tiesų nesugebąs įtikinti netgi pats savęs. Man, vyrai atėniečiai, anava šis regis esąs baisiai įžūlus ir nesutramdytas – ir atrodo nemeistriškai parašęs šį ieškinį kažin kokiu įžūlumu, nesutramdomumu ir jaunuoliškumu. Jis panašus į lyg mįslę sukūrusį, išmėgi- 27 nantį: „Ar išminčius Sokratas sužinos, kad aš šmaikštauju ir prieštarauju sau pačiam – o gal apmulkinsiu jį ir kitus manęs besiklausančius?“ Šis man atrodo savo rašytiniame ieškinyje prieštaraująs sau pačiam, tarsi būtų pasakęs: „Sokratas nusikalsta tuo, jog nepripažįsta dievų, bet pripažįsta dievus.“ Ir iš tiesų tai – žaidžiančio darbas.

Visi drauge išstirkite, vyrai, ar jis tai sako taip, kaip man atrodo. Tu mums atsakyk, Meletai. O jūs, ko jau iš pradžių jūsų paprašiau, atminkite man netriukšmauti, jei kalbėčiau b sau įprastu būdu.

Ar yra kuris nors iš žmonių, Meletai, manantis, kad žmogiški dalykai yra, o žmonių nemano esant? Jis, vyrai, teatsakinėja, o ne vėl ir vėl kelia triukšmą. Ar yra kuris nors,

5 κρινέσθω, ὦ ἄνδρες, καὶ μὴ ἄλλα καὶ ἄλλα θορυβεῖται·
ἔσθ' ὅστις ἵππους μὲν οὐ νομίζει, ἵππικὰ δὲ πράγματα; ἢ
αὐλητὰς μὲν οὐ νομίζει εἶναι, αὐλητικὰ δὲ πράγματα; οὐκ
ἔστιν, ὦ ἄριστε ἀνδρῶν· εἰ μὴ σὺ βούλει ἀποκρίνασθαι,
ἐγὼ σοὶ λέγω καὶ τοῖς ἄλλοις τουτοῖσι, ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ
c γε ἀπόκριναι· ἔσθ' ὅστις δαιμόνια μὲν νομίζει πράγματ'
εἶναι, δαίμονας δὲ οὐ νομίζει;

Οὐκ ἔστιν.

Ὡς ἄνησας ὅτι μόγις ἀπεκρίνω ὑπὸ τουτωνὶ ἀναγκα-
5 ζόμενος. οὐκοῦν δαιμόνια μὲν φῆς με καὶ νομίζειν καὶ
διδάσκειν, εἴτ' οὖν καινὰ εἴτε παλαιά, ἀλλ' οὖν δαιμόνιά γε
νομίζω κατὰ τὸν σὸν λόγον, καὶ ταῦτα καὶ διωμόσω ἐν τῇ
ἀντιγραφῇ. εἰ δὲ δαιμόνια νομίζω, καὶ δαίμονας δήπου
πολλὴ ἀνάγκη νομίζειν μέ εἶσθιν· οὐχ οὕτως ἔχει; ἔχει δὴ·
10 τίθημι γάρ σε ὁμολογοῦντα, ἐπειδὴ οὐκ ἀποκρίνη. τοὺς δὲ
d δαίμονας οὐχὶ ἦτοι θεοὺς γε ἡγοῦμεθα ἢ θεῶν παῖδας; φῆς
ἢ οὐ;

Πάνυ γε.

Οὐκοῦν εἴπερ δαίμονας ἡγοῦμαι, ὡς σὺ φῆς, εἰ μὲν θεοί
5 τινές εἰσιν οἱ δαίμονες, τοῦτ' ἂν εἴη ὃ ἐγὼ φημί σε αἰνίτ-
τεσθαι καὶ χαριεντίζεσθαι, θεοὺς οὐχ ἡγοῦμενον φάναι με
θεοὺς αὐτῶν ἡγεῖσθαι πάλιν, ἐπειδήπερ γε δαίμονας ἡγοῦμαι·
εἰ δ' αὖ οἱ δαίμονες θεῶν παῖδές εἰσιν νόθοι τινές ἢ ἐκ

žirgų nepripažįstantis, o jodinėjimo dalykus – pripažįstantis?
Arba nemanantis, kad yra fleitininkai, bet pripažįstantis, jog
su fleitomis susiję dalykai – yra? Taip nebūna, o geriausias
iš vyrų. Jei tu nenori atsakyti, tau ir kitiems – štai šitiems –
kalbu aš. Bet į tai vis dėlto atsakyk: ar yra toks, kuris daimo- c
niškus dalykus pripažįsta esant, o daimonų nepripažįsta?

– Nėra.

– Kaip pagelbėjai, kad vargais negalais atsakei, verčiamas
štai šitų. Tad ar neteigi, jog daimonų veikimus aš pripažįstu
ir kitus mokau pripažinti, nesvarbu, ar tiek veikimai būtų
nauji, ar seni, – bet, šiaip ar taip, daimonų veikimus, remian-
tis tavo kalba, aš pripažįstu, ir būtent tai tu kaltinamajame
rašte patvirtinai net prisiekdamas. O jei daimonų veikimus
pripažįstu, aišku, jog yra visiškai būtina, kad aš pripažinčiau
ir daimonus. Ar šitaip nėra? Aišku, kad yra taip. Laikau, kad
man pritari, nes neatsakai. Ar nelaikome daimonų arba d
dievais, arba dievų vaikais? Teigi tai ar ne?

– Be abejo.

– Taigi jei, kaip tu teigi, daimonus aš pripažįstu ir jei dai-
monai yra kažin kokie dievai, tuomet ir turėtų būti taip, kaip
aš sakau teigdamas, jog tu užmeni mįslę ir šmaikštauji kalbė-
damas, kad aš, nepripažindamas dievų, vis dėlto juos pripa-
žįstu, kadangi, kaip ten bebūtų, daimonus juk aš pripažįstu.

νυμφῶν ἢ ἐκ τινῶν ἄλλων ὧν δὴ καὶ λέγονται, τίς ἂν
10 ἀνθρώπων θεῶν μὲν παῖδας ἡγοῖτο εἶναι, θεοὺς δὲ μὴ;
e ὁμοίως γὰρ ἂν ἄτοπον εἶη ὥσπερ ἂν εἶ τις ἵππων μὲν
παῖδας ἡγοῖτο ἢ καὶ ὄνων, τοὺς ἡμίονους, ἵππους δὲ καὶ
ὄνους μὴ ἡγοῖτο εἶναι. ἀλλ', ὦ Μέλητε, οὐκ ἔστιν ὅπως σὺ
ταῦτα οὐχὶ ἀποπειρώμενος ἡμῶν ἐγράψω τὴν γραφὴν
5 ταύτην ἢ ἀπορῶν ὅτι ἐγκαλοῖς ἐμοὶ ἀληθὲς ἀδίκημα· ὅπως
δὲ σὺ τινα πείθοις ἂν καὶ σμικρὸν νοῦν ἔχοντα ἀνθρώπων,
ὡς τοῦ αὐτοῦ ἔστιν καὶ δαιμόνια καὶ θεία ἡγεῖσθαι, καὶ αὖ
28 τοῦ αὐτοῦ μήτε δαίμονας μήτε θεοὺς μήτε ἥρωας, οὐδεμία
μηχανή ἐστιν.

Ἄλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς μὲν ἐγὼ οὐκ ἀδικῶ
κατὰ τὴν Μελήτου γραφὴν, οὐ πολλῆς μοι δοκεῖ εἶναι ἀπο-
5 λογίας, ἀλλὰ ἱκανὰ καὶ ταῦτα· ὁ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν
ἔλεγον, ὅτι πολλή μοι ἀπέχθεια γέγονεν καὶ πρὸς πολλούς,
εὖ ἴστε ὅτι ἀληθὲς ἐστίν. καὶ τοῦτ' ἔστιν ὃ ἐμὲ αἰρήσει,
ἐάνπερ αἰρή, οὐ Μέλητος οὐδὲ Ἄνυτος ἀλλ' ἢ τῶν πολλῶν
διαβολή τε καὶ φθόνος. ἂ δὴ πολλοὺς καὶ ἄλλους καὶ
b ἀγαθοὺς ἄνδρας ἤρηκεν, οἶμαι δὲ καὶ αἰρήσει· οὐδὲν δὲ
δεινὸν μὴ ἐν ἐμοὶ στή.

Ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, “Εἶτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ὦ Σώκρα-
τες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας ἐξ οὗ κινδυνεύεις
5 νυνὶ ἀποθανεῖν;” ἐγὼ δὲ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντεί-

Vėlgi jei daimonai yra kažin kokie neteisėti dievų vaikai,
gimę, kaip ir kalbama, iš nimfų ar kitokių kitų būtybių, kuris
iš žmonių pripažintų esant dievų vaikus, o dievų – nepri-
pažintų? Panašiai būtų keista, jei kas nors pripažintų esant
mulus, žirgų ir asilų vaikus, o žirgų ir asilų nepripažintų esant.
Bet, Meletai, negali būti kitaip nei tai, jog šį savo ieškinį tu
parašei arba mus išbandydamas, arba nežinodamas, kokiu
tikru nusikaltimu mane apkaltini. O kad pajėgtum įtikinti
kurį nors žmogų, net ir mažai proto turintį, jog tas pats as-
muo galėtų pripažinti ir daimoniškus, ir dieviškus veikimus,
tačiau tuo pat metu vis tiek nepripažintų nei daimonų, nei
28 dievų, nei herojų, – yra visiškai neįmanoma.

Vis dėlto, vyrai atėniečiai, man rodos, jog nereikia
ilgo gynimosi, kad nenusikalstu tuo, kuo esu kaltinamas,
remiantis rašytiniu Meleto ieškiniu, bet užtenka ir šitų žo-
džių. Tačiau gerai žinokite, kad, kaip ir anksčiau sakiau,
yra tiesa, jog esu užsitraukęs didelį daugelio žmonių pyktį.
Ir tuomet tai mane prazudys, jei prazudys, – ne Meleto ir
ne Anito, o daugelio šmeižtas ir pavydas. Tai prazudė daug
ir kitų gerų vyrų – manau, jog dar ir prazudys. Tad neverta
b baimintis, kad tai sustos ties manimi.

Šiaip ar taip, kas nors galėtų pasakyti: „Ar nesigėdiji,
Sokratai, atlikęs tokį darbą, už kurį dabar tau kyla pavojus

ποιμι, ὅτι “Οὐ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ οἶει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα ὅτου τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ’ οὐκ ἐκείνου μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττη, πότερον δίκαια ἢ ἀδικοῦ πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ. φαῦλοι γὰρ ἂν τῷ γε σαῶ λόγῳ εἶεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν Τροίᾳ τετελευτήκασιν οἷ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος υἱός, ὃς τοσοῦτον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησεν παρὰ τὸ αἰσχρὸν τι ὑπομείναι ὥστε, ἐπειδὴ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἔκτορα ἀποκτεῖναι, θεὸς οὔσα, οὕτωςί πως, ὡς ἐγὼ οἶμαι. “ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἔκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῆ – αὐτίκα γάρ τοι,” φησί, ‘μεθ’ Ἔκτορα πότμος ἐτοῖμος’ – ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὠλιγώρησε, πολὺ δὲ μᾶλλον δέισας τὸ ζῆν κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, ‘Αὐτίκα,’ φησί, ‘τεθναίην, δίκην ἐπιθεῖς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλαστος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν ἄχθος ἀρούρης.’ μὴ αὐτὸν οἶει φροντίσαι θανάτου καὶ κινδύνου;”

5 Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ· οὐδ’ ἂν τις ἐαυτὸν τάξῃ ἡγήσάμενος βέλτιστον εἶναι ἢ ὑπ’ ἄρχοντος ταχθῆ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον μῆτε θάνατον μῆτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. ἐγὼ οὖν δευῶ ἂν εἶην εἰργασμένος, ὦ ἄνδρες

numirti?“ Aš tokiam atsikirsčiau teisingu žodžiu: „Negražiai kalbi, žmogau, jei manai, kad vyras, iš kurio yra nors kiek naudos, turėtų atsižvelgti į pavojų gyventi ar mirti, o ne vien žiūrėti to, ką jis daro, – ar daro teisingus darbus, ar neteisingus ir ar darbus gero vyro, ar blogo. Remiantis tavo kalba, netikę būtų tie iš pusdievių, kurie gavo galą Trojoje, tarp kitų ir Tetidės sūnus, kuris, palyginti su baime padaryti kažin ką gėdinga, taip niekino pavojų, kad, kai jam trokštant nužudyti Hektorą jo motina, būdama deivė, jam ištarė, kaip aš manau, maždaug taip: „Vaike, jei keršysi už draugo Patroklo nužudymą ir nudobsi Hektorą, pats žūsi – juk tuojau pat tau, – sako ji, – po Hektoro prirengtas krytis“, – jis tai išgirdęs paniekino mirtį ir pavojų, daug labiau pabūgęs gyventi būdamas blogas ir nekeršyti už draugus: „Tuojau pat, – sako, – numirčiau nubaudęs nusikaltėlį, idant nepasilikčiau išjuoktas čia, prie pūstašonių laivų, kaip žemės našta.“ Nejaugi manai, kad jis atsižvelgė į mirtį ir pavojų?

Juk iš tiesų, vyrai atėniečiai, būna šitaip: kur kas nors save pastatytų, nusprendęs, jog tai geriausia, arba būtų pastatytas vado, ten jam reikia, kaip man rodos, pasilikus žvelgti į akis pavojui, visiškai nepaisant nei mirties, nei ko kito, išskyrus gėdą. Mat aš būčiau padaręs baisų dalyką, vyrai atėniečiai,

e Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν με οἱ ἄρχοντες ἔταττον, οὓς ὑμεῖς
εἴλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Ποτειδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει
καὶ ἐπὶ Δηλῖῳ, τότε μὲν οὐδ' ἐκεῖνοι ἔταττον ἔμενον ὥσπερ
5 τοντος, ὡς ἐγὼ ἀήθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά με
δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἐμαντὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα
29 δὲ φοβηθεῖς ἢ θάνατον ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν πρᾶγμα λίπομι τὴν
τάξιν. δεινὸν τᾶν εἴη, καὶ ὡς ἀληθῶς τότ' ἄν με δικαίως
εἰσάγοι τις εἰς δικαστήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι
ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιῶς θάνατον καὶ οἰόμενος
5 σοφὸς εἶναι οὐκ ὦν. τὸ γὰρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦ
ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα·
δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἂ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεῖς
τὸν θάνατον οὐδ' εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγι-
στον ὄν τῶν ἀγαθῶν, δεδίασι δ' ὡς εὐ εἰδότες ὅτι μέγιστον
b τῶν κακῶν ἐστὶ. καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν αὕτη ἢ
ἐπονεῖδιστος, ἢ τοῦ οἰεσθαι εἰδέναι ἂ οὐκ οἶδεν; ἐγὼ δ', ὦ
ἄνδρες, τούτῳ καὶ ἐνταῦθα ἴσως διαφέρω τῶν πολλῶν
ἀνθρώπων, καὶ εἰ δὴ τῷ σοφώτερός του φαίην εἶναι, τούτῳ
5 ἄν, ὅτι οὐκ εἰδῶς ἰκανῶς περὶ τῶν ἐν Ἄιδου οὔτῳ καὶ
οἶομαι οὐκ εἰδέναι· τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι
καὶ θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστὶν οἶδα.
πρὸ οὖν τῶν κακῶν ὦν οἶδα ὅτι κακά ἐστιν, ἂ μὴ οἶδα εἰ

jei tada, kai mane vadai, kuriuos jūs išrinkote man vadovauti, e
pastatė rikiuotėn ir Poteidajoje, ir Amfipolyje, ir Delijuje, jei
tada ten, kur anieji pastatė, likau kaip ir kuris nors kitas – ir
patyriau pavoju mirti, o dabar, pačiam dievui mane pasta-
čius, idant aš, kaip pamaniau ir supratau, privalėčiau gyventi
filosofuodamas bei tyrinėdamas save patį ir kitus, šioje vie-
toje išsigandęs ar mirties, ar kokio kito dalyko, palikčiau 29
rikiuotę. Būtų baisu, ir iš tiesų tada mane teisėtai kas nors
galėtų atvesti teisman, teigdamas, kad nepripažįstu esant
dievų, netikiu pranašavietės ištarne ir pabūgstu mirties,
manydamas esąs išmintingas, toks nebūdamas. Mat pabūgti
mirties, vyrai, yra ne kas kita, kaip laikyti save išmintingu,
tokiu nesant: juk tai yra manyti, kad žinai tai, ko nežinai.
Juk niekas nežino, kas yra mirtis, nei to, ar kartais ji žmogui
nėra didžiausia iš visų gėrybių, ir bijosi jos tartum gerai
žinodami, kad ji yra didžiausia iš blogybių. Ir ar tai tam b
tikru būdu nėra gėdingiausias nemokšiškumas – manyti,
kad žinai tai, ko nežinai? Tuo tarpu aš, vyrai, būtent šiuo at-
žvilgiu, šiaip ar taip, ir skiriuosi nuo daugelio žmonių, ir jei
kam nors pasirodyčiau išmintingesnis už kurį kitą, tai tik
tuo, kad, nepakankamai žinodamas apie tai, kas yra Hade,
tai ir manau nežinąs; o kad nusikalsti ir neklausyti geres-
niojo – tiek dievo, tiek žmogaus – yra bloga ir gėdinga, tai

καὶ ἀγαθὰ ὄντα τυγχάνει οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ
c φεύξομαι· ὥστε οὐδ' εἶ με νῦν ὑμεῖς ἀφίετε Ἄνύτῳ ἀπιστή-
σαντες, ὅς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ δεῦρο εἰσελθεῖν ἢ,
ἐπειδὴ εἰσῆλθον, οὐχ οἷόν τ' εἶναι τὸ μὴ ἀποκτεῖναί με,
λέγων πρὸς ὑμᾶς ὡς, εἰ διαφευξοίμην ἤδη ἂν ὑμῶν οἱ υἱεῖς
5 ἐπιτηδεύοντες ἂ Σωκράτης διδάσκει πάντες παντάπασι
διαφθαρήσονται – εἶ μοι πρὸς ταῦτα εἶποιτε· “ὦ Σώκρα-
τες, νῦν μὲν Ἄνύτῳ οὐ πεισόμεθα ἀλλ' ἀφιεμέν σε, ἐπὶ
τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧτε μηκέτι ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ δια-
τρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· εἰ δὲ ἄλῳς ἔτι τοῦτο πράττων,
d ἀποθανῆ” – εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τούτοις ἀφίετε,
εἶπομι' ἂν ὑμῖν ὅτι “Ἐγὼ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
ἀσπάζομαι μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ἢ
ὑμῖν, καὶ ἕωςπερ ἂν ἐμπνέω καὶ οἶός τε ὦ, οὐ μὴ παύσω-
5 μαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρακελευόμενός τε καὶ ἐνδει-
κνύμενος ὅτῳ ἂν αἰεὶ ἐντυγχάνω ὑμῶν, λέγων οἷάπερ
εἶωθα, ὅτι “ὦ ἄριστε ἀνδρῶν, Ἀθηναῖος ὢν, πόλεως τῆς
μεγίστης καὶ εὐδοκιμωτάτης εἰς σοφίαν καὶ ἰσχύν,
χρημάτων μὲν οὐκ αἰσχύνῃ ἐπιμελούμενος ὅπως σοὶ ἔσται
e ὡς πλείστα, καὶ δόξης καὶ τιμῆς, φρονήσεως δὲ καὶ
ἀληθείας καὶ τῆς ψυχῆς ὅπως ὡς βελτίστη ἔσται οὐκ
ἐπιμελήῃ οὐδὲ φροντίξῃς;” καὶ εἰάν τις ὑμῶν ἀμφισβητῆῃ καὶ
φῆῃ ἐπιμελεῖσθαι, οὐκ εὐθὺς ἀφήσω αὐτὸν οὐδ' ἄπειμι, ἀλλ'

žinau. Todėl niekada nebijosiu ir nevengsiu dalykų, apie
kuriuos nežinau, ar tik jie kartais nėra geri, labiau nei blogų,
apie kuriuos tikrai žinau, kad jie blogi. Taigi jei dabar jūs c
mane paleisite, nepatikėję Anitu, kuris teigė, kad arba man
iš viso nereikėjo čia ateiti, o jei vis dėlto atėjau, jau nejma-
noma manęs nenužudyti, sakydamas jums, kad jei išvengčiau
mirties, jau visi jūsų sūnūs, darydami tai, ko moko Sokratas,
taps visiškai sugadinti, – jei man, išklausę tokio tvirtinimo,
atsakytumėte: „Sokratai, dabar mes nepatikėsime Anitu ir
tave paleidžiame, tačiau tik su sąlyga, kad niekada nesigriebsi
tyrinėjimo ir nefilosofuosi, o jei paleistas ir vėl tai darysi –
mirsi“, – tad jei mane, kaip sakiau, paleistumėte iškėlę šias d
sąlygas, jums pasakyčiau: „Aš jums, vyrai atėniečiai, linkiu
gero ir jus myliu, bet paklusiui veikiau dievui nei jums, ir kol
kvėpuosiu bei pajėgsiu, jokia būdu nesiliausiu filosofavęs, jus
raginęs ir įtikinėjęs kiekvieną sutiktąjį iš jūsų, kalbėdamas
tai, ką esu įpratęs: „O geriausias iš vyrų, būdamas atėnietis,
didžiausio ir garsiausio išmintimi bei jėga miesto pilietis, ar
nesigėdijį, kad rūpiniesi turtais, idant jų turėtum kuo dau-
giausiai, taip pat šlove ir garbe, o nesirūpini nei mąstymu, e
nei tiesa, nei siela, idant ši būtų kuo geriausia, ir apie tai
nemąstai? O jei kuris nors iš jūsų prieštarautų ir sakytų,
kad rūpinasi, jo iš karto nepaleisiu ir neatstosiu nuo jo, bet

5 ἐρήσομαι αὐτὸν καὶ ἐξετάσω καὶ ἐλέγξω, καὶ εἰάν μοι μὴ
30 δοκῆ κεκτηῆσθαι ἀρετὴν, φάναι δέ, ὀνειδιῶ ὅτι τὰ πλείστου
ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖται, τὰ δὲ φαυλότερα περὶ
πλείονος. ταῦτα καὶ νεωτέρῳ καὶ πρεσβυτέρῳ ὅτῳ ἂν
ἐντυγχάνω ποιήσω, καὶ ξένῳ καὶ ἀστῶ, μᾶλλον δὲ τοῖς
5 ἀστοῖς, ὅσῳ μου ἐγγυτέρῳ ἐστὲ γένει. ταῦτα γὰρ κελεύει ὁ
θεός, εἰ ἴστε, καὶ ἐγὼ οἶομαι οὐδὲν πῶ ὑμῖν μείζον ἀγαθὸν
γενέσθαι ἐν τῇ πόλει ἢ τὴν ἐμὴν τῷ θεῷ ὑπηρεσίαν. οὐδὲν
γὰρ ἄλλο πράττων ἐγὼ περιέρχομαι ἢ πείθων ὑμῶν καὶ
νεωτέρους καὶ πρεσβυτέρους μήτε σωμάτων ἐπιμελείσθαι
b μήτε χρημάτων πρότερον μηδὲ οὕτω σφόδρα ὡς τῆς
ψυχῆς ὅπως ὡς ἀρίστη ἔσται, λέγων ὅτι 'Οὐκ ἐκ χρημάτων
ἀρετὴ γίγνεται, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς χρήματα καὶ τὰ ἄλλα
ἀγαθὰ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαντα καὶ ἰδία καὶ δημοσία.' εἰ
5 μὲν οὖν ταῦτα λέγων διαφθείρω τοὺς νέους, ταῦτ' ἂν εἴη
βλαβερὰ· εἰ δὲ τίς μέ φησιν ἄλλα λέγειν ἢ ταῦτα, οὐδὲν
λέγει. πρὸς ταῦτα," φαίην ἂν, "ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἢ
πέπεισθε Ἀνύτῳ ἢ μή, καὶ ἢ ἀφίετε ἢ μή ἀφίετε, ὡς ἐμοῦ
c οὐκ ἂν ποιήσαντος ἄλλα, οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνά-
ναι."

Μὴ θορυβεῖτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐμμείνατέ μοι
οἷς ἐδεήθην ὑμῶν, μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω ἄλλ'
5 ἀκούειν· καὶ γάρ, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ὀνήσεσθε ἀκούοντες.

jį klausinėsiu, tyrinėsiu bei paneiginėsiu, ir jeigu jis man
neatrodys įgijęs šaunumo, o tik sakys jį turįs, aš jį gėdinsiu už 30
tai, kad verčiausius dalykus laiko menkiausiaisiais, o blogesnius
vertina labiau. Taip elgiuosi ir su jaunesniu, ir su vyresniu,
kurį tik sutiksiu, tiek su svetimšaliu, tiek su bendrapiliečiu,
bet vis dėlto labiau su bendrapiliečiais – tiek, kiek man esate
artimesni pagal giminę. Juk tai daryti, gerai įsidėmėkite,
liepia dievas, ir aš manau, kad jūs visame mieste neturite
kada nors atsiradusio gėrio, didesnio už šį mano patarnavimą
dievui. Mat aš nedarau nieko kito, o tik vaikštau aplinkui,
įtikinėdamas jus – ir jaunesnius, ir vyresnius – nesirūpinti
nei savo kūnais, nei turtais pirmiau ir labiau nei savo siela, b
kad ši būtų kuo geriausia, sakydamas: „Ne iš turtų atsiranda
šaunumas, o iš šaunumo žmonėms kyla turtai ir visos kitos
gėrybės – tiek asmeniniame, tiek visuomeniniame gyvenime.“
Tad jei taip kalbėdamas gadinu jaunuolius, būtent šie žodžiai
ir turėtų būti kenksmingi; o jei kas nors teigtų, kad aš kalbu
ką kita nei tai, jis šnekėtų niekus.“ Be to, aš pasakyčiau: „Vyrai
atėniečiai, įtikėsite Anitu ar ne, paleisite mane ar nepaleisite,
aš nesielgsiu kitaip, net jei turėčiau daugelį kartų mirtį.“ c

Netriukšmaukite, vyrai atėniečiai, bet iki galo pakluskite
mano žodžiams, kuriais prašiau jūsų netriukšmauti išgirdus
tai, ką kalbu, o klausytis: mat, kaip aš manau, klausydamiesi

μέλλω γὰρ οἶν ἅττα ὑμῖν ἐρεῖν καὶ ἄλλα ἐφ' οἷς ἴσως
βοήσεσθε· ἀλλὰ μηδαμῶς ποιεῖτε τοῦτο. εὖ γὰρ ἴστε, εἴαν
με ἀποκτείνητε τοιοῦτον ὄντα οἶον ἐγὼ λέγω, οὐκ ἐμὲ
μεῖζω βλάψετε ἢ ὑμᾶς αὐτούς· ἐμὲ μὲν γὰρ οὐδὲν ἂν
10 βλάψειεν οὔτε Μέλητος οὔτε Ἄνιτος· οὐδὲ γὰρ ἂν δύναίτο·
d οὐ γὰρ οἶομαι θεμτὸν εἶναι ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος
βλάπτεσθαι. ἀποκτείνειε μεντὰν ἴσως ἢ ἐξέλασειεν ἢ
ἀτιμώσειεν· ἀλλὰ ταῦτα οὗτος μὲν ἴσως οἶεται καὶ ἄλλος
τίς που μέγала κακά, ἐγὼ δ' οὐκ οἶομαι, ἀλλὰ πολὺν
5 μᾶλλον ποιεῖν ἢ οὗτος νυνὶ ποιεῖ, ἀνδρα ἀδίκως ἐπιχειρεῖν
ἀποκτείνουσι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πολλοῦ δέω
ἐγὼ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ ἀπολογεῖσθαι, ὥς τις ἂν οἴοιτο, ἀλλὰ
ὑπὲρ ὑμῶν, μή τι ἐξαμάρτητε περὶ τὴν τοῦ θεοῦ δόσων ὑμῖν
e ἐμοῦ καταψηφισάμενοι. εἴαν γὰρ ἐμὲ ἀποκτείνητε, οὐ
ῥαδίως ἄλλον τοιοῦτον εὐρήσετε, ἀτεχνῶς, εἰ καὶ γελ-
οιότερον εἰπεῖν, προσκείμενον τῇ πόλει ὑπὸ τοῦ θεοῦ
ὡσπερ ἵππων μεγάλων μὲν καὶ γενναίων, ὑπὸ μεγέθους δὲ
5 νωθεστέρων καὶ δεομένων ἐγείρεσθαι ὑπὸ μύωπός τινος·
οἶον δὴ μοι δοκεῖ ὁ θεὸς ἐμὲ τῇ πόλει προστεθηκέναι –
τοιοῦτόν τινα, ὃς ὑμᾶς ἐγείρων καὶ πείθων καὶ ὀνειδίξω
31 ἓνα ἕκαστον οὐδὲν παύομαι τὴν ἡμέραν ὅλην πανταχοῦ
προσκαθίζων. τοιοῦτος οὖν ἄλλος οὐ ῥαδίως ὑμῖν γενήσε-
ται. ὦ ἄνδρες, ἀλλ' εἴαν ἐμοὶ πείθησθε, φείσεσθέ μου· ὑμεῖς

igysite naudos. Ketinu jums pasakyti ir kai ką kita, ką išgirdę
jūs, šiaip ar taip, šauksite; vis dėlto jokiū būdu to nedarykite.
Gerai žinokite, kad jei mane, esantį tokį, kaip aš sakau, nu-
žudytumėte, labiau pakenktumėte ne man, o sau patiems:
juk man niekaip nepakenktų nei Meletas, nei Anitas. Jie ne-
pajėgtų to padaryti: manau, jog nėra leista, kad geresniam d
vyriui pakenktų blogesnis. Be abejoj, jis galėtų nužudyti, išvyti
iš miesto arba atimti piliečio teises; bet juk būtent šis – ar
kuris kitas – mano, jog tai yra didelės blogybės, o aš nemanau,
tačiau daug didesniu blogiu laikau tai, ką štai šis dabar daro –
nusikalstamai kėsinaisi nužudyti vyrą. Taigi dabar, vyrai atė-
niečiai, aš ginuosiu toli gražu ne dėl savęs, kaip kas nors galėtų
pamanyti, o dėl jūsų, idant, nubalsavę prieš mane, kaip nors
nesuklystumėte, sprendami apie tai, kas jums duota dievo.
Juk jeigu mane nužudytumėte, nelengvai surasite kitą tokį, e
jei galima pasakyti nemeistriškai – ir juokingiau – dievo už-
sodintą miestui tartum dideliam ir kilmingam žirgūi, kuris
dėl savo dydžio tapo panašesnis į pavainikį, ir jam reikia, kad
jį žadintų koks nors aklys. Man rodos, dievas yra priskytes
miestui mane – kaip tokį, kuris kiaurą dieną nesiliauja visur
tūpti, jus budindamas bei įtikinėdamas ir kiekvieną iš jūsų 31
gėdindamas. Taigi, vyrai, kitas toks jums nelengvai atsiras,
bet jei manimi įtikėsite, manęs pasigailėsite. Vis dėlto labai

δ' ἴσως τάχ' ἂν ἀχθόμενοι, ὡσπερ οἱ νυστάζοντες ἐγειρό-
5 μνοι, κρούσαντες ἂν με, πειθόμενοι Ἄνυτῶ, ῥαδίως ἂν
ἀποκτείναιτε, εἴτα τὸν λοιπὸν βίον καθεύδοντες διατελοῖτε
ἂν, εἰ μὴ τινα ἄλλον ὁ θεὸς ὑμῖν ἐπιπέμψειεν κηδόμενος
ὑμῶν, ὅτι δ' ἐγὼ τυγχάνω ἂν τοιοῦτος οἶος ὑπὸ τοῦ θεοῦ
τῇ πόλει δεδῶσθαι, ἐνθένδε ἂν κατανοήσαίτε· οὐ γὰρ
b ἀνθρωπίνῳ ἔοικε τὸ ἐμὲ τῶν μὲν ἑμαυτοῦ ἀπάντων
ἡμεληκῆναι καὶ ἀνέχεσθαι τῶν οἰκείων ἀμελουμένων
τοσαῦτα ἤδη ἔτη, τὸ δὲ ὑμέτερον πράττειν αἰεὶ, ἰδίᾳ ἐκάστῳ
προσιόντα ὡσπερ πατέρα ἢ ἀδελφὸν πρεσβύτερον πεί-
5 θοντα ἐπιμελεῖσθαι ἀρετῆς. καὶ εἰ μὲν τι ἀπὸ τούτων ἀπέ-
λανον καὶ μισθὸν λαμβάνων ταῦτα παρεκλευόμεν, εἶχον
ἂν τινα λόγον· νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ καὶ αὐτοὶ ὅτι οἱ κατήγοροι,
τᾶλλα πάντα ἀναισχύντως οὕτω κατηγοροῦντες, τοῦτό γε
οὐχ οἰοί τε ἐγένοντο ἀπαναισχυντήσαι παρασχόμενοι
c μάρτυρα, ὡς ἐγὼ ποτέ τινα ἢ ἐπραξάμην μισθὸν ἢ ἤτησα.
ικανὸν γάρ, οἶμαι, ἐγὼ παρέχομαι τὸν μάρτυρα ὡς ἀληθῆ
λέγω, τὴν πενίαν.

Ἴσως ἂν οὖν δόξειεν ἄτοπον εἶναι ὅτι δὴ ἐγὼ ἰδίᾳ μὲν
5 ταῦτα συμβουλεύω περιωῶν καὶ πολυπραγμονῶ, δημοσίᾳ
δὲ οὐ τολμῶ ἀναβαίνων εἰς τὸ πλῆθος τὸ ὑμέτερον
συμβουλεύειν τῇ πόλει. τούτου δὲ αἰτιὸν ἔστιν ὁ ὑμεῖς ἐμοῦ
πολλάκις ἀκηκόατε πολλαχοῦ λέγοντος, ὅτι μοι θεῖόν τι

galimas daiktas, kad jūs, pykdami panašiai kaip žadinami
snaudaliai, lengvai mane nužudysite, patikėję Anitu ir man
smogę, o vėliau likusį gyvenimą praleisite miegodami, jei
tik dievas, jumis rūpindamasis, neatsiys jums kurio nors
kito. O kad aš esu toks, lyg būčiau duotas miestui dievo, ga-
lėtumėte suprasti štai iš ko: juk neatrodo panašu į žmogišką
dalyką tai, kad aš, nesirūpindamas visais savo reikalais ir jau b
tiek metų iškęsdamas namų ūkio apleidimą, visuomet nu-
veikinėju jūsų darbus, prie kiekvieno asmeniškai prieidamas
kaip tėvas ar vyresnysis brolis, įtikinėjantis rūpintis šaunumu.
Ir jei dėl to kaip nors pasipelnčiau ir anais dalykais rūpintis
raginčiau imdamas užmokestį, tuomet turėčiau tam tikrą
išskaičiavimą; o juk dabar ir patys matote, kad kaltintojai,
taip begėdiškai kaltinantys mane visais kitais nusikaltimais,
nebuvo pajėgūs įvykdyti tokios begėdystės, jog pateiktų liu-
dytoją, tvirtinantį, esą aš kada nors užsidirbdavau kokį nors c
užmokestį arba jo reikalaudavau. Manau, kad pateikiu pakan-
kamai patikimą liudytoją, jog sakau tiesą, – savo neturtą.

Vis dėlto galėtų pasirodyti keista, kad aš tai patarinėju
asmeniškai, vaikštinėdamas aplinkui ir visur kišdamasis, o pa-
tarinėti miestui viešai, užkopęs ten, kur jūsų susirenka daug,
neišdrįstu. To priežastis yra ta pati, apie kurią jūs dažnai daug
kur esate girdėję mane kalbant, būtent, kad man pasireiškia

d και δαιμόνιον γίγνεται, ὁ δὴ καὶ ἐν τῇ γραφῇ ἐπικωμωδῶν
Μέλητος ἐγράψατο. ἐμοὶ δὲ τοῦτ' ἔστιν ἐκ παιδὸς ἀρξά-
μενον, φωνή τις γιγνομένη, ἣ ὅταν γένηται, αἰεὶ ἀποτρέπει
με τοῦτου ὁ ἂν μέλλω πράττειν, προτρέπει δὲ οὔποτε. τοῦτ'
5 ἔστιν ὃ μοι ἐναντιοῦται τὰ πολιτικὰ πράττειν, καὶ
παγκάλως γέ μοι δοκεῖ ἐναντιοῦσθαι· εὐ γὰρ ἴστε, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ πάλαι ἐπεχείρησα πράττειν τὰ
πολιτικὰ πράγματα, πάλαι ἂν ἀπολώλη καὶ οὔτ' ἂν ὑμᾶς
e ὠφελήκη οὐδὲν οὔτ' ἂν ἐμαυτόν. καὶ μοι μὴ ἄχθεσθε
λέγοντι τάληθῆ· οὐ γὰρ ἔστιν ὅστις ἀνθρώπων σωθήσεται
οὔτε ὑμῖν οὔτε ἄλλῳ πλήθει οὐδενὶ γνησίως ἐναντιούμενος
καὶ διακωλύων πολλὰ ἄδικα καὶ παράνομα ἐν τῇ πόλει
32 γίγνεσθαι, ἀλλ' ἀναγκαῖόν ἐστι τὸν τῷ ὄντι μαχοῦμενον
ὑπὲρ τοῦ δικαίου, καὶ εἰ μέλλει ὀλίγον χρόνον σωθή-
σεσθαι, ἰδιωτεύειν ἀλλὰ μὴ δημοσιεύειν.

Μεγάλα δ' ἔγωγε ὑμῖν τεκμήρια παρέξομαι τούτων, οὐ
5 λόγους ἀλλ' ὁ ὑμεῖς τιμᾶτε, ἔργα. ἀκούσατε δὴ μου τὰ
ἐμοὶ συμβεβηκότα, ἵνα εἰδῆτε ὅτι οὐδ' ἂν ἐνὶ ὑπείκαθουμι
παρὰ τὸ δίκαιον δείσας θάνατον, μὴ ὑπέικων δὲ ἅμα κἂν
ἀπολοίμην. ἐρῶ δὲ ὑμῖν φορτικὰ μὲν καὶ δικανικά, ἀληθῆ
δέ. ἐγὼ γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἄλλην μὲν ἀρχὴν οὐδε-
b μίαν πώποτε ἤρξα ἐν τῇ πόλει, ἐβούλευσα δέ· καὶ ἔτυχεν
ἡμῶν ἡ φυλὴ Ἀντιοχὶς πρυτανεύουσα ὅτε ὑμεῖς τοὺς δέκα

kažin kas dieviška ir daimoniška, tai išjuokdamas savo ieš- d
kinyje paminėjo ir Meletas. Man tai pasireiškia nuo pat vai-
kystės – kažin koks pasigirstantis balsas, kuris tada, kai tik
pasigirsta, visada nukreipia mane šalin nuo to, ką ketinčiau
daryti, bet niekada neragina. Būtent šis balsas man priešinasi,
drausdamas dirbti valstybės darbus, ir, man rodos, labai puikiai
daro, kad priešinasi. Mat gerai žinote, vyrai atėniečiai, kad
jei aš praeityje būčiau pabandęs užsiimti valstybės reikalais,
seniai būčiau pražuvęs ir nei jums nebūčiau suteikęs jokios
naudos, nei sau. Ir neširskite ant manęs, kalbančio tiesą: nėra e
tokio žmogaus, kuris išliktų sveikas, rimtai priešindamasis
jums ar kokiai kitai daugumai ir kliudydamas valstybėje įvykti
daugeliui nusikaltimų bei neteisybų, bet yra neišvengiama, jog 32
tas, kuris iš tiesų kovoja už teisybę, jei tik jis ketina nors trumpą
laiką išlikti sveikas, privalo veikti asmeniškai, o ne viešai.

Aš jums pateiksiu svarius šių teiginių įrodymus, ne žodžius,
o tai, ką jūs gerbiate – darbus. Tad išklauskite, kas yra man
nutikę, idant žinotumėte, kad aš neįstengčiau, pabūgęs mirties,
neteisėtai paklusti nė vienam iš jūsų, o nepakludamas galėčiau
dėl to pražūti. Pasakysiu jums kasdieniškai nuvalkiotus ir tei-
siškai nuobodžius dalykus, tačiau teisingus. Aš, vyrai atėniečiai,
valstybėje niekada nėjau jokių kitų pareigų, bet buvau Tarybos b
narys. Ir teko mūsų Antiochidės filei eilė vadovauti posėdžiui

στρατηγούς τοὺς οὐκ ἀνελομένους τοὺς ἐκ τῆς ναυμαχίας
ἐβουλεύσασθε ἀθρόους κρίνειν, παρανόμως, ὡς ἐν τῷ
5 ὑστέρω χρόνῳ πᾶσιν ὑμῖν ἔδοξεν. τότε ἔγὼ μόνος τῶν
πρυτάνεων ἠμαντιώθην ὑμῖν μηδὲν ποιεῖν παρὰ τοὺς
νόμους καὶ ἐναντία ἐψηφισάμην· καὶ ἐτοιμῶν ὄντων
ἐνδεικνύμαι με καὶ ἀπάγειν τῶν ῥητόρων, καὶ ὑμῶν
κελευόντων καὶ βοώντων, μετὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου
c ᾧμην μᾶλλον με δεῖν διακινδυνεύειν ἢ μεθ' ὑμῶν γενέσθαι
μὴ δίκαια βουλευομένων, φοβηθέντα δεσμὸν ἢ θάνατον.
καὶ ταῦτα μὲν ἦν ἔτι δημοκρατουμένης τῆς πόλεως· ἐπειδὴ
δὲ ὀλιγαρχία ἐγένετο, οἱ τριάκοντα αὐτὸ μεταπεμφάμενοι με
5 πέμπτον αὐτὸν εἰς τὴν θόλον προσέταξαν ἀγαγεῖν ἐκ
Σαλαμῖνος Λέοντα τὸν Σαλαμῖνιον ἵνα ἀποθάνοι, οἳ αὖθις
καὶ ἄλλοις ἐκείνοι πολλοῖς πολλὰ προσέταττον, βουλό-
μενοι ὡς πλείστους ἀναπλήσαι αἰτιῶν. τότε μέντοι ἐγὼ οὐ
d λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ αὐτὸ ἐνεδειξάμην ὅτι ἐμοὶ θανάτου μὲν
μέλει, εἰ μὴ ἀγροικότερον ἦν εἰπεῖν, οὐδ' ὅτιοῦν, τοῦ δὲ
μηδὲν ἀδικῶν μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὸ πᾶν
μέλει. ἐμὲ γὰρ ἐκείνη ἡ ἀρχὴ οὐκ ἐξέπληξεν, οὕτως ἰσχυρὰ
5 οὔσα, ὥστε ἀδικῶν τι ἐργάσασθαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῆς
θόλου ἐξήλθομεν, οἱ μὲν τέτταρες ᾗχοντο εἰς Σαλαμῖνα καὶ
ἠγαγον Λέοντα, ἐγὼ δὲ ᾠχόμην ἀπιὼν οἴκαδε. καὶ ἴσως ἀν
διὰ ταῦτα ἀπέθανον, εἰ μὴ ἡ ἀρχὴ διὰ ταχέων κατελύθη.

tada, kai jūs susitarėte teisti iš karto dešimt karo vadų, kurie
nesurinko kritusių jūros mūšyje, teisti neteisėtai, kaip vėlesniu
metu jums visiems tapo aišku. Tada aš vienintelis iš vadovavusių
tarybos posėdžiui pasipriešinau jums, ragindamas nedaryti
nieko, kas prieštarautų įstatymams, ir nubalsavau priešingai.
Ir kai retorikai jau buvo pasiruošę mane apkaltinti ir suimtą iš-
vesti, jums liepiant jiems tai padaryti ir šaukiant, maniau, kad
man labiau dera iškęsti pavojų drauge su įstatymu ir teisybe nei,
c išsigandus kalėjimo pančių ar mirties, pereiti į jūsų, besitariančių
neteisėtai, pusę. Tai vyko, kai miestas dar buvo tautos valdomas.
O kai įsiviešpatavo nedaugelio valdžia, Trisdešimt, vėlgi išsikvietę
mane su kitais keturiais į Tolą, įsakė iš Salaminio atvedinti Leontą
Salaminietį, idant šis būtų nužudytas. Daug panašių darbų anieji
ir daugeliui kitų įsakydavo, norėdami, kad kiekįmanoma daugiau
žmonių [drauge su jais] susiterštų kaltėmis. Taigi tada aš jau ne
žodžiu, o darbu vėlgi įrodžiau, kiek man terūpi mirtis, – nerūpi nė
d kiek, jei taip pasakyti nebūtų stačiokiškiau, o nedaryti nieko ne-
teisėta ir nešventa rūpi kuo labiausiai. Manęs anoji valdžia, nors ir
būdama tokia galinga, nepritrenkė iš baimės taip, kad nuveikčiau
kažin ką neteisėta, bet kai išėjome iš Tolo, anie keturi išvyko į
Salaminą ir atvedino Leontą, o ašėjau keliaudamas namo. Šiaip
ar taip, už tai būčiau numiręs, jei ši valdžia nebūtų buvusi itin
greitai nuversta. Tai jums galės paliudyti daug liudytojų.
e

e καὶ τούτων ὑμῶν ἔσονται πολλοὶ μάρτυρες.

Ἄρ' οὖν ἂν με οἴεσθε τοσάδε ἔτη διαγενέσθαι εἰ ἔπραττον τὰ δημόσια, καὶ πράττων ἀξίως ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔβοθου τοῖς δικαίοις καὶ, ὡς περὶ χρῆ, τοῦτο περὶ πλείστου
5 ἐποιούμην; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι· οὐδὲ γὰρ
33 ἂν ἄλλος ἀνθρώπων οὐδεὶς, ἀλλ' ἐγὼ διὰ παντὸς τοῦ βίου δημοσίᾳ τε εἰ πού τι ἔπραξα τοιοῦτος φανούμαι, καὶ ἰδίᾳ ὁ αὐτὸς οὗτος, οὐδενὶ πώποτε συγχωρήσας οὐδὲν παρὰ τὸ δίκαιον οὔτε ἄλλω οὔτε τούτων οὐδενὶ οὐς δὴ διαβάλλοντες ἐμέ φασιν ἐμοὺς μαθητὰς εἶναι. ἐγὼ δὲ διδάσκαλος μὲν οὐδενὸς πώποτ' ἐγενόμην· εἰ δὲ τίς μου λέγοντος καὶ τὰ ἐμαντοῦ πράττοντος ἐπιθυμῆι ἀκούειν, εἴτε νεώτερος εἴτε πρεσβύτερος, οὐδενὶ πώποτε ἐφθόνησα, οὐδὲ χρήματα μὲν
b λαμβάνων διαλέγομαι μὴ λαμβάνων δὲ οὐ, ἀλλ' ὁμοίως καὶ πλουσίῳ καὶ πένητι παρέχω ἐμαντὸν ἐρωτᾶν, καὶ ἂν τις βούληται ἀποκρινόμενος ἀκούειν ὧν ἂν λέγω. καὶ τούτων ἐγὼ εἴτε τις χρηστὸς γίγνεται εἴτε μὴ, οὐκ ἂν
5 δικαίως τὴν αἰτίαν ὑπέχομι, ὧν μῆτε ὑπεσχόμην μηδενὶ μηδὲν πώποτε μάθημα μῆτε ἐδίδαξα· εἰ δὲ τίς φησὶ παρ' ἐμοῦ πώποτέ τι μαθεῖν ἢ ἀκούσαι ἰδίᾳ ὅτι μὴ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, εἰ ἴστε ὅτι οὐκ ἀληθῆ λέγει.

Ἄλλὰ διὰ τί δὴ ποτε μετ' ἐμοῦ χαίρουσι τινες πολὺν
c χρόνον διατρίβοντες; ἀκηκόατε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι·

Tad nejaugi manote, kad būčiau išgyvenęs tiek metų, jei būčiau dirbęs visuomeninius darbus, ir dirbęs vertai gero vyro, skubėdamas į pagalbą teisisiems ir, kaip dera, būčiau tai laikęs svarbiausiu dalyku? Toli gražu, vyrai atėniečiai. Ir joks kitas žmogus to nebūtų įstengęs. Bet aš atrodysiu visą gyvenimą išlikęs toks pat – tiek viešajame gyvenime, jei tik kur nors šį tą nuveikiau, tiek asmeniniame, niekada niekuo nusikalstamai nepritaręs niekam – nei kam nors kitam, nei bet kuriam iš tų, kuriuos mane šmeižiantys vadina mano mokiniais. Aš niekada nebuvau tapęs niekieno mokytoju: jei kas nors trokšta klausytis manęs kalbančio ir darančio savo darbą, nesvarbu, ar jis būtų jaunuolis, ar vyresnis, niekuomet niekam nedraudžiau to iš pavydo, ir niekada nebuvo taip, kad paimdamas pinigų kalbuosi, o jų negaudamas – nesikalbu, bet vienodai tiek turtingam, tiek vargšui leidžiu save klausinėti, ir jei kas nors panorėtų, gali man atsakinėdamas klausytis to, ką aš kalbu. Ir jeigu iš jų kuris nors tampa geru žmogumi ar netikusiu, už tai aš negalėčiau teisėtai tapti atsakingas, nes niekada nė vienam iš jų neprižadėjau išmokyti kokio nors mokslo ir neišmokiau. Jei kas nors sako kažin kada ko nors iš manęs išmokęs ir asmeniškai išgirdęs iš manęs tai, ko negirdėjo visi kiti, gerai žinokite, kad jis kalba netiesą.

Bet būtent kodėl kai kurie mėgsta ilgai su manimi leisti laiką? Tai esate girdėję, vyrai atėniečiai, – aš pasakiau jums

πάσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐγὼ εἶπον· ὅτι ἀκούοντες χαίρου-
σιν ἐξεταζομένοις τοῖς οἰομένοις μὲν εἶναι σοφοῖς, οἷσι δ'
οὐ, ἔστι γὰρ οὐκ ἀηδές. ἐμοὶ δὲ τοῦτο, ὡς ἐγὼ φημι,
5 προστέτακται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πράττειν καὶ ἐκ μαντείων καὶ
ἐξ ἐνυπνίων καὶ παντὶ τρόπῳ ᾧπὲρ τίς ποτε καὶ ἄλλη θεία
μοῖρα ἀνθρώπῳ καὶ ὀτιοῦν προσέταξε πράττειν, ταῦτα, ᾧ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἀληθῆ ἔστιν καὶ εὐέλεγκτα. εἰ γὰρ
d δὴ ἐγωγε τῶν νέων τοὺς μὲν διαφθείρω τοὺς δὲ διέ-
φθαρκα, χρῆν δήπου, εἴτε τινὲς αὐτῶν πρεσβύτεροι
γενόμενοι ἔγνωσαν ὅτι νέοις οἷσιν αὐτοῖς ἐγὼ κακὸν
πῶποτε τι συνεβούλευσα, νυνὶ αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ἐμοῦ
5 κατηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ αὐτοὶ ἤθελον, τῶν
οἰκείων τινὰς τῶν ἐκείνων, πατέρας καὶ ἀδελφοὺς καὶ
ἄλλους τοὺς προσήκοντας, εἴπερ ὑπ' ἐμοῦ τι κακὸν ἐπε-
πόνθησαν αὐτῶν οἱ οἰκεῖοι, νῦν μεμνήσθαι καὶ τιμωρεῖ-
σθαι. πάντως δὲ πάρεσιν αὐτῶν πολλοὶ ἐντανθοὶ οὖς ἐγὼ
10 ὀρώ, πρῶτον μὲν Κρίτων οὔτοςί, ἐμὸς ἡλικιώτης καὶ
e δημότης, Κριτοβούλου τοῦδε πατῆρ, ἔπειτα Λυσανίας ὁ
Σφήττιος, Δισχίνου τοῦδε πατῆρ, ἔτι δ' Ἀντιφῶν ὁ Κηφι-
σιεὺς οὔτοςί, Ἐπιγένους πατῆρ, ἄλλοι τοῖνυν οὔτοι ὧν οἱ
ἀδελφοὶ ἐν ταύτῃ τῇ διατριβῇ γεγόνασιν, Νικόστρατος ὁ
5 Θεοζοτίδου, ἀδελφὸς Θεοδότου – καὶ ὁ μὲν Θεόδοτος
τετελεύτηκεν, ὥστε οὐκ ἂν ἐκείνός γε αὐτοῦ κατα-

visą ticsą: kadangi jie mėgsta klausytis, kaip aš tyrinėju tuos,
kurie manosi esą išmintingi, nors tokie nėra. Juk tai nėra
nemalonu. Man tai daryti, kaip aš ir sakau, yra paliepta
dievo tiek pranašavietės ištarmėmis, tiek sapnais, tiek aps-
kritai visokiu būdu, koku ir bet kuri kita dieviška skirtis
kada nors buvo paliepusi žmogui ką nors daryti. Tai, vyrai
atėniečiai, yra ir teisinga, ir lengvai įrodoma. Mat jei vienas
iš jaunuolių aš gadinu, o kitus jau esu sugadinęs, tuomet tikrai d
reikėjo kai kuriems iš jų, jei tik tapę vyresni jie sužinojo, kad
aš jiems, dar jauniems, kada nors patarinėjau kažin ką bloga,
dabar lipti ant pakylos manęs kaltinti ir man keršyti. O jeigu
jie patys nenorėtų to daryti, tuomet kas nors iš jų namiškių,
tėvai, broliai ir kiti giminaičiai, jei tik dėl mano kaltės jų na-
miškiai yra patyrę kokią nors blogybę, dabar tai prisimintų
ir keršyti. Šiaip ar taip, čia dalyvauja daugelis iš jų, aš juos
matau: visų pirma, anava tas, Kritonas, mano bendraamžis
ir kilęs iš to paties, kaip ir aš, demo, tėvas štai to, Kritobulo; e
po to Lisanijas Sfetietis, štai to, Aischino, tėvas; dar anava tas,
Antifontas Kefisietis, Epigeno tėvas; ir kiti, štai tie, kurių bro-
liai leido su manimi laiką, – Teozotido sūnus ir Teodoto bro-
lis Nikostratas (mat pats Teodotas jau yra miręs, taigi jis
negalėjo priprašyti brolio, [kad šis manęs nekaltintų]); ir štai
tas, Paralijas, Demodoko sūnus, kurio brolis buvo Teagas,

34 δεηθείη – και Παράλιος ὄδε, ὁ Δημοδόκου, οὐ ἦν
 34 Θεάγης ἀδελφός· ὄδε δὲ Ἀδείμαντος, ὁ Ἀρίστωνος, οὐ
 ἀδελφός οὐτοσί Πλάτων, καὶ Αἰαντόδαρος, οὐ Ἀπολ-
 λόδαρος ὄδε ἀδελφός. καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐγὼ ἔχω ὑμῖν
 εἰπεῖν, ὧν τινα ἐχρῆν μάλιστα μὲν ἐν τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ
 5 παρασχέσθαι Μέλητον μάρτυρα· εἰ δὲ τότε ἐπελάθετο, νῦν
 παρασχέσθω – ἐγὼ παραχωρῶ – καὶ λεγέτω εἰ τι ἔχει τοι-
 οῦτον, ἀλλὰ τούτου πᾶν τούναντίον εὐρήσετε, ὦ ἄνδρες,
 πάντας ἐμοὶ βοηθεῖν ἐτοίμους τῷ διαφθείροντι, τῷ κακῷ
 ἐργαζομένῳ τοὺς οἰκείους αὐτῶν, ὡς φασι Μέλητος καὶ
 6 Ἄνυτος. αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ διεφθαρμένοι τάχ' ἂν λόγον ἔχ-
 οῖεν βοηθοῦντες· οἱ δὲ ἀδιάφθαρτοι, πρεσβύτεροι ἤδη
 ἄνδρες, οἱ τούτων προσήκοντες, τίνα ἄλλον ἔχουσι λόγον
 βοηθοῦντες ἐμοὶ ἄλλ' ἢ τὸν ὀρθόν τε καὶ δίκαιον, ὅτι
 5 συνίσασι Μελήτῳ μὲν ψευδομένῳ, ἐμοὶ δὲ ἀληθεύοντι·
 Εἶεν δὴ, ὦ ἄνδρες· ἃ μὲν ἐγὼ ἔχομι' ἂν ἀπολογείσθαι,
 σχεδόν ἐστι ταῦτα καὶ ἄλλα ἴσως τοιαῦτα. τάχα δ' ἂν τις
 6 ὑμῶν ἀγανακτήσειεν ἀναμνησθεὶς ἑαυτοῦ, εἰ ὁ μὲν καὶ
 ἐλάττω τουτουῖ τοῦ ἀγῶνος ἀγῶνα ἀγωνιζόμενος ἐδεήθη
 τε καὶ ἰκέτευσε τοὺς δικαστὰς μετὰ πολλῶν δακρύων,
 5 παιδία τε αὐτοῦ ἀναβιβασάμενος ἵνα ὅτι μάλιστα ἐλεη-
 θεῖη, καὶ ἄλλους τῶν οἰκείων καὶ φίλων πολλοὺς, ἐγὼ δὲ
 οὐδὲν ἄρα τούτων ποιήσω, καὶ ταῦτα κινδυνεύων, ὡς ἂν

o štai šis – Adeimantas, Aristono sūnus, kurio brolis yra 34
 anava tas, Platonas; ir Ajantodoras, kurio brolis yra štai tas,
 Apolodoras. Ir aš galiu jums išvardyti daugelį kitų – kurį
 nors iš jų Meletui labiausiai reikėjo savo kalboje pateikti kaip
 liudytoją; jeigu tuomet jis primiršo tai padaryti, tepateikia
 dabar – aš jam suteikiu galimybę – ir tepasako, jei tik turi
 ką nors tokio. Bet jūs, vyrai, rasite visiškai priešingą anajam
 dalyką – visus jų namiškius esant pasiruošusius atskubėti į
 pagalbą man, gadintojui, darančiam blogybes, kaip teigia
 Meletas ir Anitas. Mat patys pagadintieji greičiausiai dar 6
 turėtų pagrindą skubėti man į pagalbą; tačiau nepagadintieji,
 jau vyresni vyrai, anujų giminaičiai, kokį kitą – jei ne teisingą
 ir teisėtą – turi pagrindą skubėti man į pagalbą, kadangi visi
 jie vienodai žino, jog Meletas meluoja, o aš sakau tiesą?

Tebūnie tiek, vyrai. Kuo aš galėčiau gintis, ir yra maždaug
 tai, o visa kita, šiaip ar taip, yra į tai panašu. Greičiausiai kuris
 nors iš jūsų praradęs kantrybę galėtų pasipiktinti, prisiminęs 6
 apie save, jei tik jis, kovodamas net ir mažesnę už štai šią tei-
 sinę kovą, prašė ir maldavo teisėjus, gausiai apsipylęs ašaromis,
 atsivedęs savo vaikučius, idant jo kuo labiausiai būtų gailimasi,
 ir kitus iš namiškių bei daugelį draugų, tuo tarpu aš tikrai
 nedarysiu nė vieno iš šių dalykų, net ir atsidurdamas tokia me
 dideliame – kaip galėčiau atrodyti, kraštutiniame – pavojuje.

δόξαμι, τὸν ἔσχατον κίνδυνον. τάχ' ἂν οὖν τις ταῦτα ἐννοή-
σας αὐθαδέστερον ἂν πρὸς με σχοίη καὶ ὀργισθεῖς αὐτοῖς
d τούτοις θέιτο ἂν μετ' ὀργῆς τὴν ψῆφον, εἰ δὴ τις ὑμῶν
οὕτως ἔχει – οὐκ ἀξιῶ μὲν γὰρ ἔγωγε, εἰ δ' οὖν – ἐπιεικῆ
ἂν μοι δοκῶ πρὸς τοῦτον λέγειν λέγων ὅτι “Ἐμοί, ὦ
ἄριστε, εἰσὶν μὲν πού τινες καὶ οἰκείοι· καὶ γὰρ τοῦτο αὐτὸ
5 τὸ τοῦ Ὀμήρου, οὐδ' ἐγὼ ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέτρης'
πέφυκα ἀλλ' ἐξ ἀνθρώπων, ὥστε καὶ οἰκείοί μοι εἰσι καὶ
ύεῖς γε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τρεῖς, εἷς μὲν μειράκιον ἤδη,
δύο δὲ παιδία· ἀλλ' ὅμως οὐδένα αὐτῶν δεῦρο ἀναβιβα-
σάμενος δεήσομαι ὑμῶν ἀποψηφίσασθαι.” τί δὴ οὖν οὐδὲν
10 τούτων ποιήσω; οὐκ αὐθαδιζόμενος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
e οὐδ' ὑμᾶς ἀτμάζων· ἀλλ' εἰ μὲν θαρραλέως ἐγὼ ἔχω πρὸς
θάνατον ἢ μῆ, ἄλλος λόγος, πρὸς δ' οὖν δόξαν καὶ ἐμοὶ καὶ
ὑμῖν καὶ ὅλη τῇ πόλει οὐ μοι δοκεῖ καλὸν εἶναι ἐμὲ τούτων
οὐδὲν ποιεῖν καὶ τηλικόνδε ὄντα καὶ τοῦτο τοῦνομα ἔχοντα –
5 εἶτ' οὖν ἀληθὲς εἶτ' οὖν ψεῦδος, ἀλλ' οὖν δεδογμένον γέ ἐστί
35 τὸ Σωκράτη διαφέρειν τινὶ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, εἰ οὖν
ὑμῶν οἱ δοκοῦντες διαφέρειν εἴτε σοφία εἴτε ἀνδρεία εἴτε
ἄλλη ἡτινιοῦν ἀρετῇ τοιοῦτοι ἔσονται, αἰσχρὸν ἂν εἴη·
οἴουσπερ ἐγὼ πολλάκις ἐώρακά τινας ὅταν κρίνωνται,
5 δοκοῦντας μὲν τι εἶναι, θαυμάσια δὲ ἐργαζομένους, ὡς
δεινόν τι οἰομένους πείσεσθαι εἰ ἀποθανοῦνται, ὥσπερ

Tad greičiausiai kas nors, pamąstęs apie tai, galėtų jau nesi-
terliodamas imti su manimi elgtis ryžtingiau ir, įniršęs už
šiuos mano žodžius, su pykčiu tēkšti balsavimo akmenėli d
prieš mane. Jei kas nors iš jūsų yra taip nusiteikęs – mat
aš to netvirtinu, bet jei taip būtų – man regis, aš į jį kreipčiausi
tinkamai, sakydamas: „Ir aš, o geriausiasis, turiu kažin kokius
namiškius; juk ir aš, kalbant štai šiais Homero žodžiais, nesu
kilęs ‚iš ąžuolo ar uolos‘, o iš žmonių, taigi, vyrai atėniečiai,
turiu ir namiškius, ir sūnus, iš viso tris, vienas iš jų jau yra
jaunikaitis, o du dar vaikeliai. Bet vis tiek, neatsivedęs čia nė
vieno iš jų, nemaldausiu jūsų balsuoti už mano išteisinimą.“
Taigi kodėl aš nedarysiu nė vieno iš tų dalykų? Ne jus nie-
kindamas, vyrai atėniečiai, ir ne atsisakydamas jus gerbti. e
Ar aš drąsiai laikausi mirties akivaizdoje, ar ne, tai kita kalba,
bet garbės akivaizdoje ir man, ir jums, ir visam miestui, man
rodos, būtų negražu, jei aš visai nekreipčiau dėmesio į to-
kius dalykus, sulaukęs šitokio amžiaus ir turėdamas šitokį
vardą – nesvarbu, ar jis būtų teisingas, ar melagingas – bet
juk yra manoma, kad Sokratas kažin kuo skiriasi nuo daugelio
35 žmonių. Jei tokie bus tie iš jūsų, kurie mano išsiskiria arba
išmintimi, arba drąsa, arba kokiu kitu šaunumu, – tai būtų
gėdinga. Aš dažnai esu matęs, kaip teisiarni kai kurie iš tų,
kurie mano esą šis tas, daro nuostabą keliančius dalykus, lyg

ἀθανάτων ἐσομένων ἂν ὑμεῖς αὐτοὺς μὴ ἀποκτείνητε· οἱ
ἐμοὶ δοκοῦσιν αἰσχύνῃν τῇ πόλει περιάπτειν, ὥστ' ἂν τινα
b καὶ τῶν ξένων ὑπολαβείν ὅτι οἱ διαφέροντες Ἀθηναίων εἰς
ἀρετὴν, οὗς αὐτοὶ ἑαυτῶν ἐν τε ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἄλλαις
τιμαῖς προκρίνουσιν, οὗτοι γυναικῶν οὐδὲν διαφέρουσιν,
ταῦτα γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὔτε ὑμᾶς χρὴ ποιεῖν τοὺς
5 δοκοῦντας καὶ ὀπιοῦν τι εἶναι, οὔτ', ἂν ἡμεῖς ποιῶμεν,
ὑμᾶς ἐπιτρέπειν, ἀλλὰ τοῦτο αὐτὸ ἐνδείκνυσθαι, ὅτι πολὺ
μᾶλλον καταψηφιεῖσθε τοῦ τὰ ἔλενα ταῦτα δράματα εἰσά-
γοντος καὶ καταγέλαστον τὴν πόλιν ποιῶντος ἢ τοῦ
ἡσυχίαν ἄγοντος.

10 Χωρὶς δὲ τῆς δόξης, ὦ ἄνδρες, οὐδὲ δίκαιόν μοι δοκεῖ
c εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ οὐδὲ δεόμενον ἀποφεύγειν,
ἀλλὰ διδάσκειν καὶ πείθειν. οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κἀθηται ὁ
δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ
κρίνειν ταῦτα· καὶ ὁμῶμοκεν οὐ χαριεῖσθαι οἷς ἂν δοκῇ
5 αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους. οὐκοῦν χρὴ οὔτε
ἡμᾶς ἐθίζεω ὑμᾶς ἐπιορκεῖν οὔθ' ὑμᾶς ἐθίζεσθαι· οὐδέ-
τεροι γὰρ ἂν ἡμῶν εὐσεβοῖεν. μὴ οὖν ἀξιοῦτέ με, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα δεῖν πρὸς ὑμᾶς πράττειν ἢ μῆτε
d ἡγοῦμαι καλὰ εἶναι μῆτε δίκαια μῆτε ὅσια, ἄλλως τε
μέντοι νῆ Δία πάντως καὶ ἀσεβείας φεύγοντα ὑπὸ Μελή-
του τουτουῖ. σαφῶς γὰρ ἂν, εἰ πείθοιμι ὑμᾶς καὶ τῷ

manydami patirsią kažin ką baisaus, jei numirsią, tartum jie
pasidarytų nemirtingi, jei tik jūs jų nenužudytumėte; man jie
atrodo užtraukia miestui gėdą, taigi ir kuris nors iš svetimšalių **b**
galėtų pamanyti, jog tarp atėniečių išsiskiriantieji šaunumu,
kuriuos jie patys išrenka į valdžią ir kitas garbingas pareigas, –
būtent šie niekuo nesiskiria nuo moterų. Taigi šito, o vyrai
atėniečiai, nei jums, kurie iš tiesų vertai manote esą šis tas,
nereikia daryti, nei mums, jei mes taip darytume, to neleisti,
tačiau parodyti būtent tai, kad jūs daug greičiau pripažinsite
kaltu vaidinantį šiuos verksmingus vaidinimus ir užtraukiantį
miestui pajuoką nei besielgiantį ramiai.

Jau nekalbant apie garbę, o vyrai, man atrodo, kad nėra
teisėta maldauti teisėjo ir maldaujant pabėgti nuo baus- **c**
mės, bet privalu mokyti ir įtikinėti. Juk teisėjas sėdi ne tam,
kad suteikdamas malonę atsisakytų to, kas teisėta, o idant
spręstų, kas yra teisėta. Ir jis yra prisiekęs neteikti malonės
kam panorėjęs, o teisti pagal įstatymus. Todėl nei mums
nedera įpratinti jus pažeisti priesaiką, nei jums prie to įprasti.
Mat priešingu atveju nė vieni iš mūsų neišliktume pamaldūs.
Taigi nereikalaukite, vyrai atėniečiai, kad jūsų akivaizdoje
daryčiau tai, ko nelaikau nei gražiu dalyku, nei teisėtu, nei **d**
šventu, ypač, prisiekiu Dzeusu, daryti tai dabar, kai siekiu
pabėgti nuo anava to, Meleto, kaltinimų. Juk aišku, kad jei

δεῖσθαι βιαζοίμην ὁμομοκότας, θεοὺς ἂν διδάσκουμι μὴ
5 ἠγείσθαι ὑμᾶς εἶναι, καὶ ἀτεχνῶς ἀπολογούμενος κατηγοροῖην ἂν ἐμαντοῦ ὡς θεοὺς οὐ νομίζω, ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ οὕτως ἔχειν· νομίζω τε γάρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς οὐδεὶς τῶν ἐμῶν κατηγορῶν, καὶ ὑμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ ὅπῃ μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν.

e Τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τούτῳ
36 τῷ γεγονότι, ὅτι μου κατεψηφίσασθε, ἄλλα τέ μοι πολλὰ συμβάλλεται, καὶ οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονεν τὸ γεγονὸς τοῦτο, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον θαυμάζω ἐκατέρων τῶν ψήφων τὸν γεγονότα ἀριθμόν, οὐ γὰρ ὥόμην ἔγωγε οὕτω παρ'
5 ὀλίγον ἔσσεσθαι, ἀλλὰ παρὰ πολὺ· νῦν δέ, ὡς ἔοικεν, εἰ τριάκοντα μόναι μετέπεσον τῶν ψήφων, ἀπεπεφεύγη ἂν. Μέλητον μὲν οὖν, ὡς ἐμοὶ δοκῶ, καὶ νῦν ἀποπέφευγα, καὶ οὐ μόνον ἀποπέφευγα, ἀλλὰ παντὶ δῆλον τοῦτό γε, ὅτι εἰ μὴ ἀνέβη Ἄνυτος καὶ Λύκων κατηγορήσοντες ἐμοῦ, κἂν
b ὠφλε χιλίας δραχμᾶς, οὐ μεταλαβὼν τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων.

Τιμᾶται δ' οὖν μοι ὁ ἀνὴρ θανάτου, εἰεν· ἐγὼ δὲ δὴ τίνος ὑμῖν ἀντιτιμῆσομαι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι; ἢ δῆλον ὅτι τῆς
5 ἀξίας; τί οὖν; τί ἀξιώσ εἰμι παθεῖν ἢ ἀποτεῖσαι, ὅτι μαθῶν

jus įkalbinėčiau ir šitaip maldavimu priedarbiaučiau prisiekusiuosius, mokyčiau jus laikyti, kad nėra dievų, ir nemeistriškai gindamasis kaltinčiau save, jog dievų nepripažįstu. Tačiau toli gražu taip nėra: aš juos, vyrai atėniečiai, pripažįstu kaip niekas iš mano kaltintojų ir patikiu jums bei dievui mano bylą išspręsti taip, kaip bus geriausia ir man, ir jums.

Daug ir kitų dalykų, vyrai atėniečiai, prisidėjo prie to, kad e
negaliu piktintis tuo, kas įvyko, – kad nubalsavote prieš 36
mane, ir man tai nebuvo netikėta, bet daug labiau stebiuosi balsavimo akmenėlių, kritusių į vieną ir į kitą pusę, skaičiumi. Mat kas jau kas, o aš tai tikrai nemaniau būsiąs nuteistas tokią maža balsų persvara, maniau, jog daug didesne. Gi dabar, kaip atrodo, jei tik trisdešimt akmenėlių būtų kritę kiton pusėn, būčiau pabėgęs nuo bausmės. O nuo Meleto, kaip man regis, ir dabar pabėgau, ir ne tik pabėgau, bet kiekvienam aišku tai, kad jei Anitas bei Likonas nebūtų užžengę čia, idant mane kaltintų, jis, nesurinkęs vienos penktosios balsų b
dalies, būtų kaip baudą sumokėjęs tūkstantį drachmų.

Tas vyras man siūlo kaip bausmę skirti mirtį. Tebūnie. O kokią bausmę aš, vyrai atėniečiai, paskirsiu sau vietoj anosios? Ar neaišku, kad pelnytą? Tad kokią? Ką esu vertas patirti arba

ἐν τῷ βίῳ οὐχ ἡσυχίαν ἤγον, ἀλλ' ἀμελήσας ὧν περ οἱ
πολλοί, χρηματισμοῦ τε καὶ οἰκονομίας καὶ στρατηγιῶν
καὶ δημηγοριῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν καὶ συνωμοσιῶν
καὶ στάσεων τῶν ἐν τῇ πόλει γιγνομένων, ἡγησάμενος
c ἐμαυτὸν τῷ ὄντι ἐπιεικέστερον εἶναι ἢ ὥστε εἰς ταῦτ' ἰόντα
σώζεσθαι, ἐνταῦθα μὲν οὐκ ἦα οἷ ἑλθῶν μήτε ὑμῖν μήτε
ἐμαυτῷ ἐμελλον μηδὲν ὄφελος εἶναι, ἐπὶ δὲ τὸ ἰδίᾳ
ἕκαστον ἰὼν εὐεργετῆν τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν, ὡς ἐγὼ
s φημι, ἐνταῦθα ἦα, ἐπιχειρῶν ἕκαστον ὑμῶν πείθειν μὴ
πρότερον μήτε τῶν ἑαυτοῦ μηδενὸς ἐπιμελεῖσθαι πρὶν
ἑαυτοῦ ἐπιμεληθεῖν ὅπως ὡς βέλτιστος καὶ φρονιμώτατος
ἔσοιτο, μήτε τῶν τῆς πόλεως, πρὶν αὐτῆς τῆς πόλεως, τῶν
d τε ἄλλων οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιμελεῖσθαι – τί
οὖν εἴμι ἀξίος παθεῖν τοιοῦτος ὢν; ἀγαθόν τι, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, εἰ δεῖ γε κατὰ τὴν ἀξίαν τῇ ἀληθείᾳ τιμᾶσθαι
καὶ ταῦτά γε ἀγαθὸν τοιοῦτον ὅτι ἂν πρέποι ἐμοί. τί οὖν
s πρέπει ἀνδρὶ πένητι εὐεργέτη δεομένῳ ἄγεω σχολὴν ἐπὶ τῇ
ὑμετέρα παρακελεύσει; οὐκ ἔσθ' ὅτι μᾶλλον, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, πρέπει οὕτως ὡς τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐν πρυ-
τανείᾳ σιτεῖσθαι, πολὺ γε μᾶλλον ἢ εἴ τις ὑμῶν ἔπρω ἢ
συναριδίᾳ ἢ ζεύγει νενίκηκεν Ὀλυμπίασιν· ὁ μὲν γὰρ ὑμᾶς
10 ποιεῖ εὐδαίμονας δοκεῖν εἶναι, ἐγὼ δὲ εἶναι, καὶ ὁ μὲν
e τροφῆς οὐδὲν δεῖται, ἐγὼ δὲ δέομαι. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ

kuo išsipirkti už tai, kad nežinia kuriam galui gyvenime nedaviau
sau ramybės ir, skirtingai nei dauguma, nesirūpinau turtais, namų
ūkiu, nesiekiau tapti karo vadu ar kalbėtoju tautai, nesigviešiau ir
kitų valdžios pareigų, nedalyvavau mūsų mieste vykstančiuose
sąmoksluose ir sukilimuose, nusprendęs, kad iš tiesų esu perne- c
lyg padorus, jog į tai įsivėlęs išlikčiau sveikas. Dėl to nėjau ten, kur
nei jums, nei sau pačiam nebūčiau galėjęs būti niekaip naudingas,
vietoj to eidamas ten, kur kiekvienam asmeniškai galėjau atlikti,
kaip aš sakau, visų didžiausią geradarybę, taigiėjau ten, bandy-
damas kiekvieną iš jūsų įtikinti niekuo savu nesirūpinti pirmiau,
nei bus pasirūpinta pačiu savimi taip, jog būtumei kuo geriausias
ir protingiausias, taip pat niekuo iš to, kas priklauso miestui, nesi-
rūpinti anksčiau nei pačiu miestu, ir šitaip tokiu pat būdu rūpintis d
ir visais kitais dalykais – tad ką esu vertas patirti, būdamas šitoks?
Kažin ką gėra, vyrai atėniečiai, jei iš tiesų dera atlyginti pagal
vertingumą; be to, reikia atlyginti tokia gėrybe, kuri man tiktų.
Tad kas gi tinka vyrui, kuris yra skurdžius ir geradarys, reikalingas
laisvalaikio, idant galėtų jus raginti? Nėra nieko, vyrai atėniečiai,
kas tokiam vyrui tiktų labiau nei maitinti jį Pritanėjuje, – tai jam
tinka daug labiau nei tam iš jūsų, kuris yra nugalėjęs Olimpinėse
žaidynėse, jodamas raitas, važiuodamas dvikinke arba kinkiniu:
mat šis daro, kad jūs atrodytumėte laimingi, o aš darau, kad jūs
tokie būtumėte, ir jam nereikia maitinimo, o aš jo stokuju. Tad jei e

37 δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τούτου τιμῶμαι, ἐν πρυτανείῳ
σιτήσεως.

Ἰσως οὖν ὑμῖν καὶ ταυτὶ λέγων παραπλησίως δοκῶ
λέγειν ὥσπερ περὶ τοῦ οἴκτου καὶ τῆς ἀντιβολήσεως,
5 ἀπαυθαδιζόμενος· τὸ δὲ οὐκ ἔστιν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
τοιούτου ἀλλὰ τοιόνδε μᾶλλον. πέπεισμαι ἐγὼ ἐκὼν εἶναι
μηδένα ἀδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ὑμᾶς τοῦτο οὐ πείθω·
ὀλίγον γὰρ χρόνον ἀλλήλοις διειλέγεμθα. ἐπεὶ, ὡς
ἐγῶμαι, εἰ ἦν ὑμῖν νόμος, ὥσπερ καὶ ἄλλοις ἀνθρώποις,
10 περὶ θανάτου μὴ μίαν ἡμέραν μόνον κρίνειν ἀλλὰ πολλὰς,
b ἐπέσθητε ἄν· νῦν δ' οὐ ράδιον ἐν χρόνῳ ὀλίγῳ μεγάλας
διαβολὰς ἀπολύεσθαι. πεπεισμένος δὴ ἐγὼ μηδένα ἀδι-
κεῖν πολλοῦ δέω ἐμαυτὸν γε ἀδικήσῃν καὶ κατ' ἐμαυτοῦ
ἐρεῖν αὐτὸς ὡς ἀξίος εἶμι του κακοῦ καὶ τιμῆσεσθαι τοιού-
5 του τινὸς ἐμαυτῶ. τί δέισας; ἢ μὴ πάθω τοῦτο οὗ Μέλητος
μοι τιμᾶται, ὃ φημι οὐκ εἰδέναι οὔτ' εἰ ἀγαθὸν οὔτ' εἰ
κακὸν ἔστιν; ἀντὶ τούτου δὴ ἔλωμαι ὧν εὐ οἶδά τι κακῶν
ὄντων, τούτου τιμησάμενος; πότερον δεσμοῦ; καὶ τί με δεῖ
c ζῆν ἐν δεσμοτηρίῳ, δουλεύοντα τῇ αἰε καθισταμένη ἀρχῇ,
τοῖς ἑνδεκα; ἀλλὰ χρημάτων καὶ δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτείσω;
ἀλλὰ ταῦτόν μοι ἔστιν ὕπερ νυνδὴ ἔλεγον· οὐ γὰρ ἔστι μοι
χρήματα ὁπόθεν ἐκτείσω. ἀλλὰ δὴ φυγῆς τιμῶμαι;
5 ἴσως γὰρ ἂν μοι τούτου τιμῆσαιτε. πολλῇ μεντὰν με φιλο-

turiu skirti sau atlygį pagal tai, ko esu teisėtai vertas, skiriu sau 37
štai ką – maitinimą Pritanėjuje.

Šiaip ar taip, galbūt ir tai sakydamas jums atrodau kalbą iš-
didžiai, kaip ir apie vaitojimą bei maldavimą parpuolus ant kelių:
taip nėra, vyrai atėniečiai, bet veikiau štai kaip. Esu įsitikinęs, jog
tyčia nenusikalstu nė vienam iš žmonių, tačiau jūsų tuo neįti-
kinu – mažai laiko vieni su kitais esame kalbėje. Mat jei, kaip
kiti žmonės, turėtumėte įstatymą, numatantį, kaip reikalą dėl
mirties bausmės dera spręsti ne vieną dieną, o daugelį, aš manau,
būtumėte įtikinti; dabar nelengva per trumpą laiką išsklaidyti b
didžius šmeižtus. Būdamas įsitikinęs, kad niekam nenusikalstu,
toli gražu nesiimsiu nusikalsti sau pačiam ir pats prieš save kalbėti,
esą esu vertas blogybės, ir neskiriu kažin kurios iš blogybių sau
pačiam kaip bausmės. Ko pabūgęs galėčiau to griebtis? Ar kad ne-
patirčiau to, ką man baudžiasi skirti Meletas, apie ką aš sakau, jog
nežinau, nei ar tai gėra, nei ar tai blōga? Tad negi vietoj šito aš pa-
sirinkčiau kurį nors iš dalykų, apie kuriuos gerai žinau, jog tai
blogybės, paskyręs jį kaip bausmę sau? Gal kalėjimą? Bet kodėl
turėčiau gyventi kalėjime, vergaudamas nuolat besikeičiančiai c
valdžiai, tiems Vienuolikai? O galbūt skirti sau piniginę baudą
ir pasilikti kalėjime surakintam, kol ją sumokėsiu? Bet man tai
yra ta pati bausmė, apie kurią kalbėjau ką tik: juk neturiu pinigų,
kuriais galėčiau išsipirkti. O gal paskirčiau sau tremtį? Šiaip ar taip,

ψυχία ἔχοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ οὕτως ἀλόγιστός εἰμι
ὥστε μὴ δύνασθαι λογιζέσθαι ὅτι ὑμεῖς μὲν ὄντες πολῖται
μου οὐχ οἰοίτε ἐγένεσθε ἐνεγκεῖν τὰς ἐμὰς διατριβὰς καὶ
d τοὺς λόγους, ἀλλ' ὑμῖν βαρύτεραι γεγόνασιν καὶ ἐπι-
φθονώτεραι, ὥστε ζητεῖτε αὐτῶν νυνὶ ἀπαλλαγῆναι· ἄλλοι
δὲ ἄρα αὐτὰς οἴσουσι ραδίως; πολλοῦ γε δεῖ, ὦ ἄνδρες
Ἀθηναῖοι, καλὸς οὖν ἂν μοι ὁ βίος εἴη ἐξελθόντι τηλικῶδε
5 ἀνθρώπῳ ἄλλην ἐξ ἄλλης πόλεως ἀμειβομένῳ καὶ ἐξε-
λαυνομένῳ ζῆν. εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι ὅποι ἂν ἔλθω, λέγοντος
ἐμοῦ ἀκροάσονται οἱ νέοι ὥσπερ ἐνθάδε· κἂν μὲν τούτους
ἀπελαύνω, οὗτοί με αὐτοὶ ἐξελώσι πείθοντες τοὺς πρεσβυ-
e τέρους· ἐὰν δὲ μὴ ἀπελαύνω, οἱ τούτων πατέρες τε καὶ
οἰκέοι δι' αὐτοὺς τούτους.

Ἴσως οὖν ἂν τις εἴποι, “Σιγῶν δὲ καὶ ἡσυχίαν ἄγων, ὦ
Σώκρατες, οὐχ οἰός τ' ἔση ἡμῖν ἐξελθῶν ζῆν;” τοῦτ' δὴ ἐστὶ
5 πάντων χαλεπώτατον πείσαι τινας ὑμῶν. ἐάντε γὰρ λέγω
ὅτι τῷ θεῷ ἀπειθεῖν τοῦτ' ἐστὶν καὶ διὰ τοῦτ' ἀδύνατον
38 ἡσυχίαν ἄγειν, οὐ πείσεσθέ μοι ὡς εἰρωνευομένῳ· ἐάντ' αὖ
λέγω ὅτι καὶ τυγχάνει μέγιστον ἀγαθὸν ὄν ἀνθρώπῳ
τοῦτο, ἐκάστης ἡμέρας περὶ ἀρετῆς τοὺς λόγους ποιείσθαι
καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ὑμεῖς ἐμοῦ ἀκούετε διαλεγομένου
5 καὶ ἐμαυτὸν καὶ ἄλλους ἐξετάζοντος, ὁ δὲ ἀνεξέταστος
βίος οὐ βιωτὸς ἀνθρώπῳ, ταῦτα δ' ἐτι ἤττον πείσεσθέ μοι

jūs man ją skirtumėte. Iš tiesų, vyrai atėniečiai, mane būtų apė-
musi stipri gyvenimo meilė, jei būčiau taip pristigęs nuovokos,
jog neįstengčiau suprasti, kad jūs, būdami mano bendrapiliečiai,
nesate pajėgūs išverti mano buvimo šalia ir mano kalbų, tapusių d
jums sunkesniais ir nekenčiamesniais dalykais, nei yra iš tiesų,
taigi ieškote, kaip būtų dabar nuo jų išsigelbėti; o ar lengvai
tai išters kiti? Toli gražu, vyrai atėniečiai. Taigi puikus man
būtų gyvenimas – tiek metų sulaukusiam žmogui išėjus gyventi,
pakaitom persikeliant iš vieno miesto į kitą ir iš kiekvieno išveja-
mam. Mat gerai žinote, kad kur tik atvykčiau, jaunuoliai, kaip ir
čia, klausysis manęs kalbančio: o jeigu juos nurvyčiau, jie patys
mane išvytų, įtikinę vyresnius; o jei nenuvyčiau, mane dėl e
tų pačių jaunuolių išvytų jų tėvai ir namiškiai.

Vis dėlto galbūt kas nors pasakytų: „Nejaugi, Sokratai, išvy-
kęs iš mūsų neįstengtum gyventi tylėdamas ir džiaugdamasis
ramybe?“ Būtent tuo yra visų sunkiausia įtikinti kai kuriuos
iš jūsų. Mat jei pasakyčiau, jog tai reikštų neklausyti dievo, – ir
būtent dėl to būtų neįmanoma gyventi ramiai, – manimi nepa- 38
tikėsite tartum apsimetinėjančiu; o jei vėlgi sakysčiau, jog tai yra
žmogui didžiausia gėrybė – kiekvieną dieną kalbėti apie šau-
numą ir kitus dalykus, apie kuriuos jūs girdite iš manęs, besikal-
bančio su jumis ir kvociančio tiek save patį, tiek kitus, tuo tarpu
neištardytas gyvenimas žmogui nėra gyventinas, – šitaip

λέγοντι. τὰ δὲ ἔχει μὲν οὕτως, ὡς ἐγὼ φημι, ὦ ἄνδρες,
πεῖθειν δὲ οὐ ῥάδιον. καὶ ἐγὼ ἅμα οὐκ εἴθισμαι ἐμαυτὸν
b ἀξιοῦν κακοῦ οὐδενός. εἰ μὲν γὰρ ἦν μοι χρήματα, ἐτιμη-
σάμην ἂν χρημάτων ὅσα ἐμελλον ἐκτείσειν, οὐδὲν γὰρ ἂν
ἐβλάβην· ἡν δὲ οὐ γὰρ ἔστω, εἰ μὴ ἄρα ὅσον ἂν ἐγὼ
δυναίμην ἐκτείσειν, τοσοῦτου βούλεσθέ μοι τιμῆσαι. ἴσως
5 δ' ἂν δυναίμην ἐκτείσειν ὑμῖν που μνᾶν ἀργυρίου· τοσοῦτου
οὐν τιμῶμαι.

Πλάτων δὲ ὅδε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ Κρίτων καὶ Κρι-
τόβουλος καὶ Ἀπολλόδωρος κελεύουσί με τριάκοντα μνῶν
τιμῆσασθαι, αὐτοὶ δ' ἐγγυᾶσθαι· τιμῶμαι οὖν τοσοῦτου,
10 ἐγγυηταὶ δὲ ὑμῖν ἔσονται τοῦ ἀργυρίου οὗτοι ἀξιοχρεῶ.

c Οὐ πολλοῦ γ' ἔνεκα χρόνου, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὄνομα
ἔχετε καὶ αἰτίαν ὑπὸ τῶν βουλομένων τὴν πόλιν λοιδορεῖν
ὡς Σωκράτη ἀπεκτόνατε, ἄνδρα σοφόν – φήσουσι γὰρ δὴ
σοφὸν εἶναι, εἰ καὶ μὴ εἰμι, οἱ βουλόμενοι ὑμῖν ὀνειδί-
5 ζειν· εἰ γοῦν περιεμείνατε ὀλίγον χρόνον, ἀπὸ τοῦ αὐτομά-
του ἂν ὑμῖν τοῦτο ἐγένετο. ὁρᾶτε γὰρ δὴ τὴν ἡλικίαν ὅτι
πῶρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου, θανάτου δὲ ἐγγύς. λέγω δὲ τοῦτο
d οὐ πρὸς πάντας ὑμᾶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἐμοῦ καταψηφισαμέ-
νους θάνατον. λέγω δὲ καὶ τόδε πρὸς τοὺς αὐτοὺς τούτους.

kalbančiu manimi dar vargiau patikėsite. Vis dėlto yra būtent
taip, kaip aš sakau, o vyrai, tačiau tuo įtikinti nelengva. Ir, be
to, aš nesu įpratęs laikyti savęs vertu kokios nors blogybės. **b**
Jei turėčiau pinigų, skirčiau kaip piniginę baudą sau tiek jų, kiek
ir privalėčiau sumokėti; tai man niekaip nepakenktų. Dabar gi
jų nėra, nebent iš tiesų, kiek aš įstengčiau sumokėti, šitokio dy-
džio baudą ir nutarsite man skirti. Šiaip ar taip, galėčiau jums
sumokėti miną sidabro. Tad šitiek ir skirčiau.

Štai tas, Platonas, vyrai atėniečiai, taip pat Kritonas,
Kritobulas ir Apolodoras liepia man skirti trisdešimt minų,
o patys teigia laiduojantys. Taigi tiek ir skirčiau, o šie išmo-
kos sidabru laiduotojai jums bus patikimi.

Dėl neilgo laiko, [kurio nenorėjote palaukti,] vyrai atėnie- **c**
čiai, įgysite vardą ir suteiksite dingstį norintiems koneveikti
mūsų miestą už tai, kad esate nužudę Sokratą, išmintingą
vyrą – mat norintys jus gėdinti sakys mane esant išminčiumi,
net jei ir nesu toks. Juk jei būtumėte išlaukę nedaug laiko, tai
jums būtų įvykę savaimė. Gi pažvelkite į mano amžių – kaip
toli jau esu nuo gyvenimo ir kaip arti mirties. Tai sakau ne
visiems jums, o tik nubalsavusiems už mano mirtį. Šiems **d**
aš sakau ir štai ką. Galbūt manote, vyrai, kad esu nuteistas

ἴσως με οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπορία λόγων ἐάλωκέ-
ναι τοιούτων οἷς ἂν ὑμᾶς ἔπεισα, εἰ ὧμην δεῖν ἅπαντα ποι-
5 εἶν καὶ λέγειν ὥστε ἀποφυγεῖν τὴν δίκην, πολλοῦ γε δεῖ.
ἀλλ' ἀπορία μὲν ἐάλωκα, οὐ μέντοι λόγων, ἀλλὰ τόλμης
καὶ ἀναισχυντίας καὶ τοῦ μὴ ἐθέλειν λέγειν πρὸς ὑμᾶς τοι-
αῦτα οἷ ἂν ὑμῖν μὲν ἥδιστα ἦν ἀκούειν – θρηνοῦντός τέ μου
καὶ ὀδυρομένου καὶ ἄλλα ποιῶντος καὶ λέγοντος πολλὰ
e καὶ ἀνάξια ἐμοῦ, ὡς ἐγὼ φημι, οἷα δὴ καὶ εἴθισθε ὑμεῖς
τῶν ἄλλων ἀκούειν. ἀλλ' οὔτε τότε ἀήθην δεῖν ἔνεκα τοῦ
κινδύνου πράξαι οὐδὲν ἀνελεύθερον, οὔτε νῦν μοι μεταμέ-
λει οὕτως ἀπολογησαμένῳ, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αἰροῦμαι
5 ὧδε ἀπολογησάμενος τεθνάναι ἢ ἐκείνως ζῆν. οὔτε γὰρ ἐν
δίκῃ οὔτ' ἐν πολέμῳ οὔτ' ἐμὲ οὔτ' ἄλλον οὐδένα δεῖ τοῦτο
39 μηχανᾶσθαι, ὅπως ἀποφεύξεται πᾶν ποιῶν θάνατον. καὶ
γὰρ ἐν ταῖς μάχαις πολλάκις δῆλον γίνεταί ὅτι τό γε
ἀποθανεῖν ἂν τις ἐκφύγοι καὶ ὄπλα ἀφείς καὶ ἐφ' ἱκετεῖαν
τραπόμενος τῶν διωκόντων· καὶ ἄλλαι μηχαναὶ πολλαί
5 εἰσιν ἐν ἐκάστοις τοῖς κινδύνοις ὥστε διαφεύγειν θάνατον,
εἰάν τις τολμᾷ πᾶν ποιεῖν καὶ λέγειν. ἀλλὰ μὴ οὐ τοῦτ' ἦ
χαλεπὸν, ὦ ἄνδρες, θάνατον ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ πολὺ χαλ-
b ἐπώτερον πονηρίαν· θάπτει γὰρ θανάτου θεῖ. καὶ νῦν ἐγὼ
μὲν ἄτε βραδύς ὢν καὶ πρεσβύτης ὑπὸ τοῦ βραδυτέρου
ἐάλων, οἱ δ' ἐμοὶ κατήγοροι ἄτε δεινοὶ καὶ ὀξεῖς ὄντες ὑπὸ

dėl to, jog įkliuvau pristigęs žodžiu, kuriais būčiau galėjęs jus
įtikinti, jei tik būčiau manęs, kad reikia daryti ir kalbėti viską,
idant išvengčiau teisingos bausmės. Toli gražu. Vis dėlto esu
nuteistas dėl kliuvinio – tačiau pristigęs ne žodžiu, o įžūlumo,
begėdystės ir nenoro jums kalbėti tai, ko klausytis jums būtų
buvę mieliausia, kalbėti man raudant, vaitojant ir darant
bei sakant daugelį kitų manęs nevertų dalykų, visa tai, ką,
kaip aš teigiū, jūs esate įpratę girdėti iš kitų. Bet nei tuomet e
nemaniau, jog atsidūręs pavojuje turiu padaryti ką nors, kas
neverta laisvo žmogaus, nei dabar nesigailiu, kad gyniausi
šitaip, bet daug verčiau renkuosi, taip gynęsis, mirtį nei – jei
būčiau gynęsis anai – gyvenimą. Nei teisme, nei kare nei
man, nei niekam kitam nedera griebtis tokių suktybių, kad
tik, darydamas bet ką, išvengtum mirties. Juk ir mūsų metu 39
dažnai būna aišku, kad galėtum pabėgti nuo mirties tiek
metęs ginklus, tiek ėmęs maldauti persekiotojus; ir patekus
į bet kurį iš pavojų esama daugybės kitų gudrių išeičių, kaip
pasprukti nuo mirties, jei tik išdrįstum daryti ir kalbėti bet
ką. Bet, vyrai, šis dalykas – pabėgti nuo mirties – tikrai nėra
sunkus, o daug sunkiau yra pasprukti nuo blogybės: mat ši
mitresnė už mirtį. Ir dabar aš, būdamas lėtas ir senas, esu pa- b
gautas lėtesnio, o mano kaltintojai, būdami baisiai smarkūs
ir greiti, yra pavyti greitesnio – blogybės. Ir dabar aš, jūsų

τοῦ θάττονος, τῆς κακίας. καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ἄπειμι ὑφ' ὑμῶν
5 θανάτου δίκην ὀφλῶν, οὗτοι δ' ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὀφληκό-
τες μοχθηρίαν καὶ ἀδικίαν. καὶ ἐγὼ τε τῷ τιμῆματι
ἐμμένω καὶ οὗτοι. ταῦτα μὲν πού ἴσως οὕτως καὶ ἔδει
σχεῖν, καὶ οἶμαι αὐτὰ μετρίως ἔχειν.

c Τὸ δὲ δὴ μετὰ τοῦτο ἐπιθυμῶ ὑμῖν χρησιμωδῆσαι, ὧ
καταψηφισάμενοί μου· καὶ γὰρ εἶμι ἤδη ἐνταῦθα ἐν ᾧ
μάλιστα ἄνθρωποι χρησιμωδοῦσιν, ὅταν μέλλωσιν ἀποθα-
νεῖσθαι. φημί γάρ, ὦ ἄνδρες οὐ ἐμὲ ἀπεκτόνατε, τιμωρίαν
5 ὑμῖν ἤξεν εὐθὺς μετὰ τὸν ἐμὸν θάνατον πολὺ χαλεπωτέραν
νῆ Δία ἢ οἶαν ἐμὲ ἀπεκτόνατε· νῦν γὰρ τοῦτο εἴργασθε
οἰόμενοι μὲν ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἔλεγχον τοῦ βίου,
τὸ δὲ ὑμῖν πολὺ ἐναντίον ἀποβήσεται, ὡς ἐγὼ φημι.

d πλείους ἔσονται ὑμᾶς οἱ ἐλέγχοντες, οὓς νῦν ἐγὼ κατεῖχον,
ὑμεῖς δὲ οὐκ ἠσθάνεσθε· καὶ χαλεπώτεροι ἔσονται ὅσω
νεώτεροί εἰσιν, καὶ ὑμεῖς μᾶλλον ἀγανακτήσετε. εἰ γὰρ
οἴεσθε ἀποκτείνοντες ἀνθρώπους ἐπισχίσειν τοῦ ὄνειδίζειν
5 τινὰ ὑμῖν ὅτι οὐκ ὀρθῶς ζήτε, οὐ καλῶς διανοεῖσθε· οὐ γὰρ
ἔσθ' αὕτη ἢ ἀπαλλαγὴ οὔτε πάνυ δυνατὴ οὔτε καλὴ, ἀλλ'
ἐκείνη καὶ καλλίστη καὶ ῥάστη, μὴ τοὺς ἄλλους κολοῦεν
ἀλλ' ἑαυτὸν παρασκευάζειν ὅπως ἔσται ὡς βέλτιστος.
ταῦτα μὲν οὖν ὑμῖν τοῖς καταψηφισαμένοις μαντευσάμενος
10 ἀπαλλάττομαι.

nuteistas mirtimi, pasitraukiu į ją, o šieji, nuteisti tiesos, –
į piktybę ir neteisybę. Ir aš tvirtai pasilieku su savo bausme,
ir jie. Kaip bežvelgtum, taip ir turėjo įvykti, ir manau, jog
tai yra tinkama.

O nubalsavusieji prieš mane, trokštu jums paskelbti c
ištarmę apie tai, kas nutiks vėliau. Juk man jau atėjo metas,
kai žmonės labiausiai geba pranašauti, – tuomet, kai jie turi
mirti. Taigi, o vyrai, kurie esate mane nužudę, sakau, jog
tuojau pat po mano mirties jums ateis kerštas, prisiekiu
Dzeusu, daug sunkiau pakeliamas nei mirtis, kuria esate
mane nužudę; juk dabar tai padarėte manydami, kad išveng-
site būtinybės duoti gyvenimo apyskaitą, bet jums, aš sakau,
nutiks visiškai priešingai: bus dar daugiau jus paneiginėjan-
čių, kuriuos aš sulaikydavau, bet jūs to neįjautėte; ir juos bus d
juo sunkiau išverti, juo jie bus jaunesni, – ir jūs dar labiau
širsite praradę kantrybę. Mat jei žudydami žmones manote
sulaikyti kurį nors iš jų nuo jūsų gėdinimo, kad neteisingai
gyvenate, mąstote negražiai: juk šitoks išvengimas nėra
nei labiau įmanomas, nei gražus, o štai jums ir gražiausias,
ir lengviausias išvengimas – ne kitiems trukdyti [jus gė-
dinti], bet pačiam stengtis, kad būtumei kuo geriausias.
Tai išpranašavęs jums, nubalsavusiems prieš mane, nuo jūsų
pasitraukiu.

e Τοῖς δὲ ἀποψηφισαμένοις ἡδέως ἂν διαλεχθεῖην ὑπὲρ
 τοῦ γεγονότος τουτουῖ πράγματος, ἐν ᾧ οἱ ἄρχοντες
 ἀσχολίαν ἄγουσι καὶ οὐπω ἔρχομαι οἱ ἐλθόντα με δεῖ
 τεθνάναι. ἀλλὰ μοι, ὦ ἄνδρες, παραμείνατε τοσοῦτον
 5 χρόνον· οὐδὲν γὰρ κωλύει διαμυθολογῆσαι πρὸς ἀλλήλους
 40 ἕως ἕξεστιν. ὑμῖν γὰρ ὡς φίλοις οὕτω ἐπιδείξαι ἐθέλω τὸ
 νυνὶ μοι συμβεβηκὸς τί ποτε νοεῖ. ἐμοὶ γάρ, ὦ ἄνδρες
 δικασταί – ὑμᾶς γὰρ δικαστὰς καλῶν ὀρθῶς ἂν καλοῖην –
 θαυμάσιόν τι γέγονεν. ἡ γὰρ εἰωθυῖά μοι μαντικὴ ἢ τοῦ
 5 δαίμονιου ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παντὶ πάνυ πυκνὴ αἰεὶ
 ἦν καὶ πάνυ ἐπὶ σμικροῖς ἐναντιούμενη, εἴ τι μέλλοιμι μὴ
 ὀρθῶς πράξειν. νυνὶ δὲ συμβέβηκέ μοι ἅπερ ὀράτε καὶ
 αὐτοί, ταυτὶ ἄ γε δὴ οἰηθείη ἂν τις καὶ νομίζεται ἕσχατα
 b κακῶν εἶναι· ἐμοὶ δὲ οὔτε ἐξιόντι ἕωθεν οἴκοθεν ἠναντιώθη
 τὸ τοῦ θεοῦ σημεῖον, οὔτε ἠνίκα ἀνέβαινον ἐνταυθοῖ ἐπὶ τὸ
 δικαστήριον, οὔτε ἐν τῷ λόγῳ οὐδαμοῦ μέλλοντί τι ἐρεῖν.
 καίτοι ἐν ἄλλοις λόγοις πολλαχοῦ δὴ με ἐπέσχε λέγοντα
 5 μεταξύ· νῦν δὲ οὐδαμοῦ περὶ ταύτην τὴν πράξιν οὔτ' ἐν
 ἔργῳ οὐδενὶ οὔτ' ἐν λόγῳ ἠναντίωται μοι. τί οὖν αἴτιον
 εἶναι ὑπολαμβάνω; ἐγὼ ὑμῖν ἐρῶ· κινδυνεύει γάρ μοι τὸ
 συμβεβηκὸς τοῦτο ἀγαθὸν γεγονέναι, καὶ οὐκ ἔσθ' ὅπως
 c ἡμεῖς ὀρθῶς ὑπολαμβάνομεν, ὅσοι οἰόμεθα κακὸν εἶναι τὸ
 τεθνάναι. μέγα μοι τεκμήριον τούτου γέγονεν· οὐ γὰρ ἔσθ'

O su nubalsavusiais už mano išteisinimą mielai pasi- c
 kalbėčiau apie štai šį nutikusį įvykį, kol archontai užsiėmę e
 ir dar neinu ten, kur nuėjusiam man reikia mirti. Na, vyrai,
 kurį laiką pasilikite su manimi: mat, kol įmanoma, mums
 niekas netrukdo pasišnekučiuoti mitais vieniems su kitais.
 Juk jums kaip draugams noriu atskleisti, ką pagaliau reiškia 40
 tai, kas man nutiko. Man, vyrai teisėjai, – juk vadindamas
 jus teisėjais, vadinčiau teisingai – įvyko šis tas nuostabaus.
 Man įprastas pranašaujantis daimoniškas [ženklas] visą
 ankstesnį laiką pasigirsdavo itin dažnai ir labai priešindavosi
 net smulkiems dalykams, jei tik ketindavau padaryti ką nors
 neteisingai. Dabar gi man nutiko, kaip matote ir patys, tai,
 apie ką kas nors pamanytų – ir tai įprastai laikoma – didžiau-
 sia iš blogybių; tačiau dievo ženklas nepasipriešino man b
 nei rytą išeinant iš namų, nei kuomet užžengiau čionai, į
 teismą, nei jokioje mano kalbos vietoje, nesvarbu, ką bebū-
 čiau ketinęs pasakyti. Mat kitose kalbose jis mane kalbantį
 daugelyje vietų sulaikydavo pusiau žodžio. O dabar, šios
 bylos metu, jis man nesipriešina niekur – nei man ką nors
 darant, nei kalbant. Tad kokią numanau viso to priežastį?
 Aš jums pasakysiu: gali būti taip, kad šis dalykas man nutiko į
 gera, ir negali būti, jog teisingai nutuokiame mes, kurie tik c
 manome mirtį esant blogybę. Aš įgijau didį to įrodymą:

ὅπως οὐκ ἠγναντιώθη ἄν μοι τὸ εἰωθὸς σημεῖον, εἰ μὴ τι ἔμελλον ἐγὼ ἀγαθὸν πράξειν.

5 Ἐννοήσωμεν δὲ καὶ τῆδε ὡς πολλὴ ἐλπίς ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, δυοῖν γὰρ θάτερόν ἐστιν τὸ τεθνᾶναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν εἶναι μηδὲ αἰσθησὶν μηδεμίαν μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολὴ τις τυγχάνει οὔσα καὶ μετοίκησις τῆ ψυχῆ τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς
10 ἄλλον τόπον, καὶ εἶτε δὴ μηδεμία αἰσθησίς ἐστιν, ἀλλ' οἷον
d ὕπνος ἐπειδὴν τις καθεύδων μὴδ' ὄναρ μὴδὲν ὄρα, θαυμασιον κέρδος ἂν εἴη ὁ θάνατος· ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δέοι ταύτην τὴν νύκτα ἐν ἣ οὔτω κατέδαρθεν ὥστε μὴδὲ ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας
5 τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα ταύτῃ τῆ νυκτὶ δέοι σκεψάμενον εἰπεῖν πόσας ἄμεινον καὶ ἥδιον ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ, οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινά, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα
e εὐαριθμήτους ἂν εὐρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας· εἰ οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστιν, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν πλείων ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὔτω δὴ εἶναι ἢ μία νύξ. εἰ δ' αὖ οἷον ἀποδημήσαι ἐστὶν ὁ
5 θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθὴ ἐστὶν τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσι ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον ἀγαθὸν τούτου εἴη ἂν, ὦ ἄνδρες δικασταί, εἰ γὰρ τις ἀφι-

juk negali būti, kad įprastas ženklas man nesipriešintų, jei tai, ką ketinčiau daryti, nebūtų gėra.

Pamąstykite ir šitaip: ar daug vilties, jog tai yra geras dalykas? Juk numirti yra viena iš dviejų: tai arba lyg visai nebūti, ir mirusysis visiškai nieko nejaučia, arba, remiantis tuo, kas pasakojama, sielą ištinka tam tikras pokytis ir persikėlimas iš čionykštės vietos į kitą. Ir jei nėra jokio pojūčio, bet yra lyg miegas, kuomet koks nors miegantysis neregį net jokio sapno, tuomet mirtis būtų nuostabiai naudingas d
įgijimas. Mat aš manau, kad jei kas nors privalėtų išsirinkti tą naktį, kurią miegojo taip, kad net neregėjo sapno, ir kitas savo gyvenimo naktis bei dienas palyginęs su šia naktimi turėtų ištyręs pasakyti, kiek dienų ir naktų, geresnių bei mielesnių už tąją naktį, yra nugyvenęs savo gyvenime, manau, kad ne tik koks nors paprastas žmogus, bet ir Didysis karalius atrastų, kad jos, palyginti su kitomis dienomis ir naktimis, yra nesunkiai suskaičiuojamos. Tad jei mirtis yra būtent toks e
dalykas, aš ją vadinu naudingų įgijimu. Juk šitaip atsiskleidžia, kad visas laikas nėra šis tas daugiau už vieną naktį. O jei, antra vertus, mirtis yra tartum iškeliavimas iš čia į kitą vietą ir jei teisingai pasakojama, jog būtent ten yra visi mirusieji, koks, vyrai teisėjai, galėtų būti gėris, didesnis už šį? Mat jei kas nors, atvykęs į Hadą, pasitraukęs nuo štai tų vadinamųjų

41 *κόμηνος εἰς Ἄιδου, ἀπαλλαγείς τουτωνὶ τῶν φασκόντων*
δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ
καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως τε καὶ Ῥαδάμανθους καὶ
Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος καὶ ἄλλοι ὅσοι τῶν ἡμιθέων
 5 *δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ, ἄρα φαύλη ἂν εἴη ἢ*
ἀποδημία; ἢ αὖ Ὀρφεὶ συγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ
Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἂν τις δέξαιτ' ἂν ὑμῶν; ἐγὼ
μὲν γὰρ πολλάκις ἐθέλω τεθνάναι εἰ ταῦτ' ἔστιν ἀληθῆ,
 b *ἐπεὶ ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστῆ ἂν εἴη ἢ διατριβῆ αὐτόθι,*
ὅποτε ἐντύχομι Παλαμῆδει καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμῶνος καὶ
εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ κρίσιν ἄδικον τέθηκεν, ἀντι-
παραβάλλοντι τὰ ἑμαυτοῦ πάθη πρὸς τὰ ἐκείνων – ὡς ἐγὼ
 5 *οἶμαι, οὐκ ἂν ἀηδὲς εἴη – καὶ δὴ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ*
ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα διάγειν, τίς
αὐτῶν σοφός ἐστιν καὶ τίς οἶεται μὲν, ἔστιν δ' οὐ. ἐπὶ πόσῳ
δ' ἂν τις, ὦ ἄνδρες δικασταί, δέξαιτο ἐξετάσαι τὸν ἐπὶ
 c *Τροίαν ἀγαγόντα τὴν πολλὴν στρατιὰν ἢ Ὀδυσσεά ἢ*
Σίσυφον ἢ ἄλλους μυρίους ἂν τις εἴποι καὶ ἄνδρας καὶ
γυναῖκας, οἷς ἐκεῖ διαλέγεσθαι καὶ συνεῖναι καὶ ἐξετάζειν
ἀμύχανον ἂν εἴη εὐδαιμονίας; πάντως οὐ δήπου τούτου γε
 5 *ἕνεκα οἱ ἐκεῖ ἀποκτείνουσι· τά τε γὰρ ἄλλα εὐδαιμονέ-*
στεροὶ εἰσιν οἱ ἐκεῖ τῶν ἐνθάδε, καὶ ἤδη τὸν λοιπὸν χρόνον
ἀθάνατοὶ εἰσιν, εἵπερ γε τὰ λεγόμενα ἀληθῆ.

teisėjū, atras tikruosius teisėjus, kurie, kaip pasakojama, ten 41
 teisėjauja – Minojas, Radamantas, Ajakas, Triptolemas ir kiti,
 kurie tik iš pusdievių savo gyvenime buvo teisingi, ar tai būtų
 blogas iškeliamas? Arba vėl – ko bet kuris iš jūsų neatiduotų,
 jei tik įgytų galimybę susitikti su Orfėjū, Mūsajū, Hesiodū ir
 Homerū? Bent jau aš trokštu daugybę kartų numirti, jei tai
 yra tiesa. Juk būtent man laiko leidimas ten būtų nuostabus b
 ir tuo, kad, kai susitikčiau su Palamedu, Telamono sūnumi
 Ajantu ir kitais senovės žmonėmis, jei tik kuris iš jų mirė
 būdamas neteisingai nuteistas, man, kaip aš manau, nebūtų
 nemalonu palyginti savo patyrimus su anųjų kentėjimais.
 O didžiausia laimė man būtų leisti laiką, ten gyvenančius
 kvociant bei tyrinėjant taip, kaip ir čionykščius – kuris iš jų
 yra išmintingas, o kuris tik mano toks esąs, bet iš tiesų nėra.
 Ko kiekvienas neatiduotų, vyrai teisėjai, už galimybę išardyti c
 tą, kuris atvedė prie Trojos didelę kariauną, arba Odisėją,
 arba Sisifą, arba nesuskaičiuojamą gausybę kitų, kuriuos
 tik kas nors pajėgtų išardyti, tiek vyrų, tiek moterų, su
 kuriais ten kalbėtis, bendrauti ir juos kvosti būtų nejma-
 noma nusakyti laimė? Kad ir kaip būtų, ten gyvenantieji už
 tai tikrai nežudo. Be kitų dalykų, tenykščiai žmonės už čia
 gyvenančius yra laimingesni ir tuo, kad jau visą likusį laiką
 būna nemirtingi, jei tik tai, kas pasakojama, yra teisinga.

Ἄλλὰ καὶ ὑμᾶς χρῆ. ὦ ἄνδρες δικασταί, εὐέλπιδας εἶναι
πρὸς τὸν θάνατον, καὶ ἔν τι τοῦτο διανοεῖσθαι ἀληθές, ὅτι
d οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν οὔτε ζῶντι οὔτε
τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ θεῶν τὰ τούτου πρά-
γματα· οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν, ἀλλὰ
μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι
5 πραγμάτων βέλτιον ἦν μοι. διὰ τοῦτο καὶ ἐμὲ οὐδαμοῦ
ἀπέτρεψεν τὸ σημεῖον, καὶ ἔγωγε τοῖς καταψηφισαμένοις
μου καὶ τοῖς κατηγοροῖς οὐ πάνυ χαλεπαίνω. καίτοι οὐ
ταύτη τῇ διανοίᾳ κατεψηφίζοντό μου καὶ κατηγοροῦν, ἀλλ’
e οἰόμενοι βλάπτειν· τοῦτο αὐτοῖς ἀξίον μέμφεσθαι, τοσσόνδε
μέντοι αὐτῶν δέομαι· τοὺς ὑεῖς μου, ἐπειδὴν ἠβήσωσι,
τιμωρήσασθε, ὦ ἄνδρες, ταῦτα ταῦτα λυποῦντες ἅπερ ἐγὼ
ὑμᾶς ἐλύπου, ἐὰν ὑμῖν δοκῶσι ἢ χρημάτων ἢ ἄλλου του
5 πρότερον ἐπιμελεῖσθαι ἢ ἀρετῆς, καὶ ἐὰν δοκῶσί τι εἶναι
μηδὲν ὄντες, ὀνειδίζετε αὐτοῖς ὥσπερ ἐγὼ ὑμῖν, ὅτι οὐκ
ἐπιμελοῦνται ὧν δεῖ, καὶ οἴονται τι εἶναι ὄντες οὐδενὸς
42 ἀξιοί. καὶ ἐὰν ταῦτα ποιήτε, δίκαια πεπονθῶς ἐγὼ ἔσομαι
ὑφ’ ὑμῶν αὐτός τε καὶ οἱ ὑεῖς. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι,
ἐμοὶ μὲν ἀποθανομένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις· ὁπότεροι δὲ
ἡμῶν ἔρχονται ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἀδηλον παντὶ πλὴν ἢ
5 τῷ θεῷ.

Bet ir jums, vyrai teisėjai, mirties atžvilgiu reikia puo-
selėti gerą viltį ir šį vieną dalyką suvokti esant teisingą – tai,
kad geram vyrui nei gyvam, nei numirusiam nėra jokios d
blogybės, o jo reikalais nenustoja rūpintis dievai. Ir tai, kas
nutiko man, neįvyko savaime, bet man yra aišku tai, kad jau
numirti ir išsivaduoti iš reikalų man buvo geriau. Dėl to
ir ženklas nė vienoje vietoje manęs nenukreipė šalin, o ir
ant nubalsavusių prieš mane bei savo kaltintojų aš nelabai
pykstu. Tačiau ne apie tai mąstydami jie prieš mane bal-
savo ir mane kaltino, o ketindami pakenkti – už tai juos e
verta peikti. Vis dėlto jų prašau tik tiek: mano sūnums, kai
tik jie suaugs, keršykite, vyrai, kamuodami juos tuo pat,
kuo ir aš jus kamavau, jei tik jums pasirodys, jog turtais ar
kuo kitu jie rūpinasi pirmiau nei šaunumu, ir jei tik ma-
nys esą šis tas, būdami niekas, gėdinkite juos taip, kaip
aš jus, – kad nesirūpina tuo, kuo reikia, ir manosi esą šis
tas, būdami nieko verti. Ir jei šitai darytumėte, ir aš pats, ir 42
mano sūnūs iš jūsų būsime patyrę tai, kas teisinga. Bet jau
metas išeiti – man, kad numirčiau, o jums – idant gyventu-
mėte; kas iš mūsų eina prie geresnio dalyko, neaišku niekam,
išskyrus dievą.